Rahuhariduse juhend noorsootöötajale

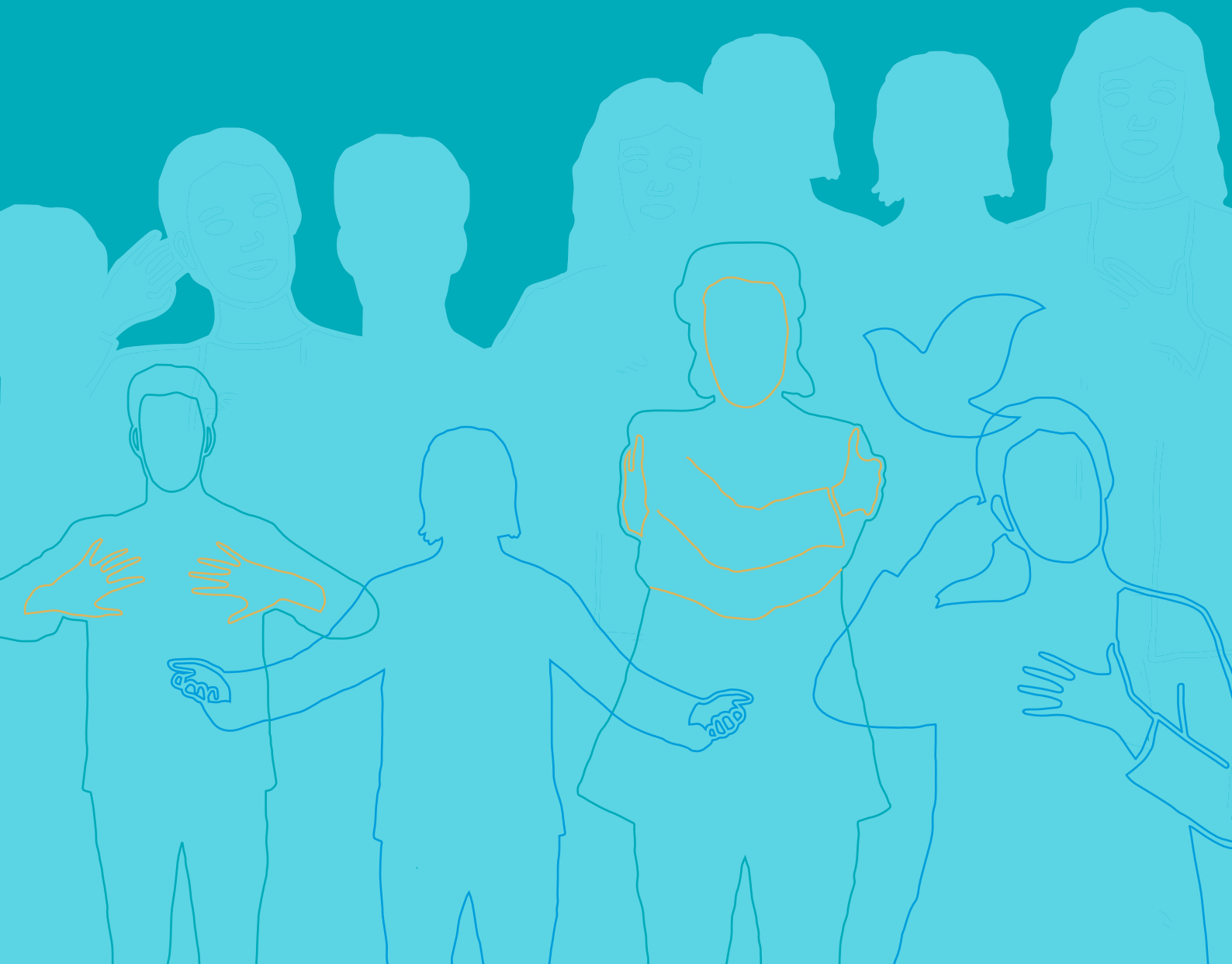

Eestikeelse väljaande täiendatud versioon, 2026

Autorid:
Asso Viiding (Eesti Noorsootöötajate Kogu, Eesti)
Barnabás Gulyás (Omavalitsuste Laste ja Noorte Liit (Ungari)
Elina Lauttamäki (Rahuhariduse Instituut, Soome)
Elisa Suominen (Kagu-Soome Rakendusteaduste Ülikool (Xamk), Soome)
Helmut Kroonika (BEST Kutseõppe ja Personaalkoolituse Instituut, Austria)
Luca Turda (Omavalitsuste Laste ja Noorte Liit (Ungari)
Karin Kroonika, (BEST Kutseõppe ja Personaalkoolituse Instituut, Austria)
Sanne Säär (Mondo, Eesti)
Kirsika Ilmjärv (Mondo, Eesti)
Kristina Masen (Eesti Noorsootöötajate Kogu, Eesti)

Materjali kohandas Eesti kontekstile Lianne Teder (Tallinna Ülikool, Eesti).

© Autorid ja Kagu-Soome Rakendusteaduste Ülikool
Küljendus: Triinu Tulva
Tõlge ja keeletoimetus: Filoloog OÜ

ISBN 978-952-344-658-8 (PDF)
ISSN 2489-6764
julkaisut@xamk.fi

Rahastatud Euroopa Liidu poolt. Avaldatud seisukohad ja arvamused on ainult autori(te) omad ega pruugi kajastada Euroopa Liidu või Soome Riikliku Haridusagentuuri seisukohti ja arvamusi. Euroopa Liit ega Soome Riiklik Haridusagentuur nende eest ei vastuta.

Sisukord

1. Eessõna

2. Sissejuhatus
   2.1. „Peace4Europe“ projekt
   2.2. Kuidas seda tööriista kasutada?

3. Rahuharidus
   3.1. Kuidas rahuharidust (lühidalt) kirjeldada?
   3.2. Sõnastik
   3.3. Rahu dimensioonid

4. Rahuharidusoskused noorsootöötajatele

5. Eneseanalüüsi ja refleksiooni vahendid
   5.1. Eneseanalüüsi vahend
   5.2. Refleksioonivahend

6. Lugude kogumik – juhend, kuidas rahuharidust praktikas rakendada
   6.1. Sissejuhatus juhendisse
   6.2. Lugude kogumik
   6.3. Kuidas rääkida noortega sõjast ja poliitikast?

7. Märkused

1. Eessõna

Rahuharidus on oluline kõigile, eriti noortele, kes elavad üha keerulisemas nn VUCA maailmas – keskkonnas, mida iseloomustavad volatiilsus (kiired ja ettearvamatud muutused), ebakindlus (prognoosimatu tulevik), keerukus (olukordade mitmetahulisus) ja mitmetähenduslikkus (vastuolulised tõlgendused) (Minciu jt., 2025).

Juhend on mõeldud kõigile, kes on teemast huvitatud, kuid eriti noorsootöötajatele, kes saavad oma töö kaudu tugevdada noorte rolli aktiivsete rahu hoidjate või -kindlustajatena. Juhend sisaldab **lühikest ja praktilist ülevaadet rahuharidusest, selle põhimõtetest ja meetoditest**, pakkudes noorsootöötajatele juhiseid rahuhariduse elluviimiseks. See hõlmab noorsootöötaja **eneseanalüüsi vahendit** ning **päriselulistel lugudel põhinevaid meetodeid**, millega noorsootöötajad saavad toetada noorte õppimist ja arengut.

Kolmandas peatükis on esitatud **individuaalsed ja rühmatööharjutused**, mis sobivad kasutamiseks noortega alates III kooliastmest (7.–9. klass). Lugude kogumikus sisalduvad **stsenaariumid** on küll peamiselt mõeldud noorsootöötajatele, kuid osa neist sobib samuti aruteludeks noortega – küll aga pigem gümnaasiumiealistega.

Rahu kindlustatakse tegevuse, vestluste, jagatud huvi ja soovi kaudu üksteist paremini mõista.

Loodame koostajatena, et see juhend inspireerib ja ärgitab noorsootöötajaid tooma rohkem rahuharidust oma töö- ja eraellu!

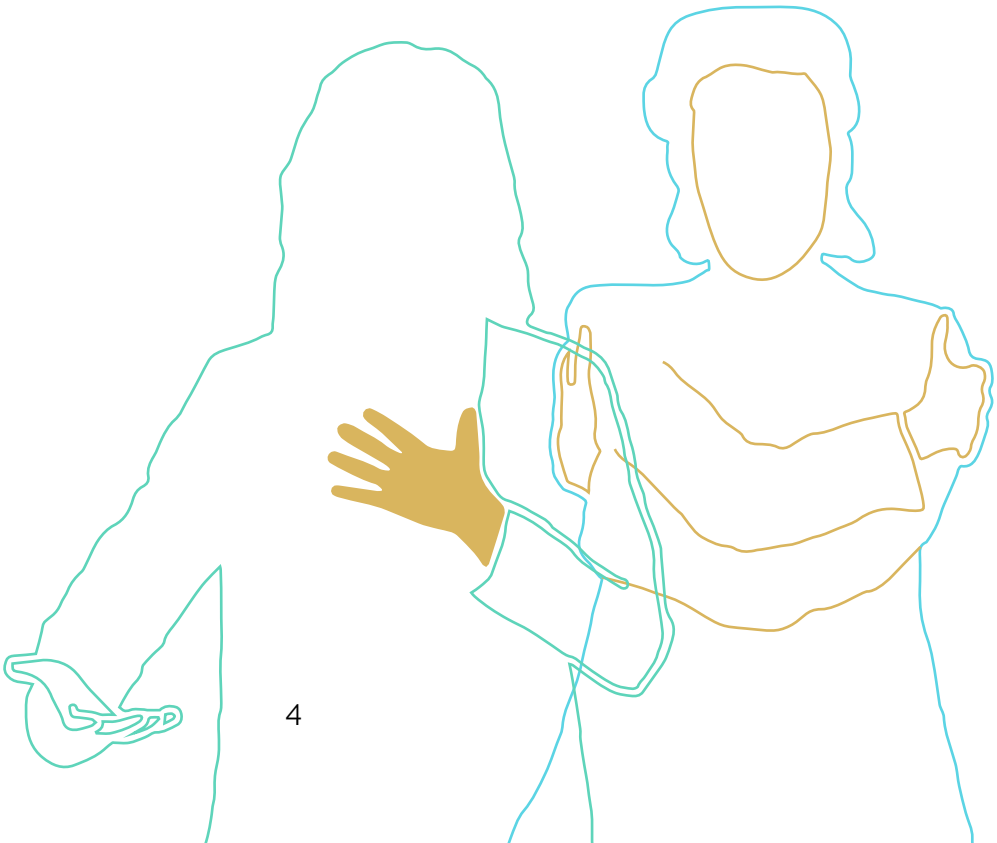

2. Sissejuhatus

2.1. „Peace4Europe“ projekt

Juhend on loodud projekti „Peace4Europe“ raames, et toetada noorsootöötajaid ja organisatsioone rahuhariduse põhimõtete rakendamisel nende igapäevatöös noortega.

„Peace4Europe“ on kolmeaastane (2023–2026) Erasmus+ programmi toetusel ellu viidav koostööprojekt, milles osalevad organisatsioonid Soomest, Austriast, Ungarist ja Eestist. Projekt aitab vastata noorsootöötajate kasvavale vajadusele praktiliste vahendite, toe ja uute meetodite järele, mis võimaldavad käsitleda sõja, ebakindluse ja polariseerumise keerukaid teemasid, mis mõjutavad noori üle kogu maailma.

Projekti eesmärgid olid:

- anda noorsootöötajatele praktilised vahendid rahuhariduse integreerimiseks **igapäevatöösse** mitteformaalsetes õpikeskkondades;
- **tunnustada ja tõhustada** noorsootöötajate rolli rahukasvatajatena (ingl Peace Educator).
- toetada **rahvusvahelist dialoogi ja koostööd** rahuhariduse kohandamiseks ja rakendamiseks noorsootöös Euroopa tasandil.

Olulised tegevused hõlmasid järgnevat:

- **dialoogil tugineva õpitoa mudeli** väljatöötamist ja katsetamist, et analüüsida, kuidas rahuharidust ja noorsootööd tähenduslikult kombineerida;
- **materjali** pealkirjaga „Rahuhariduse juhend noorsootöötajatele“ loomist, mis on avalikult kättesaadav;
- **noorsootöötajate professionaalse arengu toetamist** koostöö, vastastikuse õppe ning materjali testimise ja levitamise kaudu.

Projekti „Peace4Europe“ koordineeris Kagu-Soome Rakendusteaduste Ülikool (Xamk) ja sellesse olid kaasatud kogenud partneritena Rahuhariduse Instituut (Soome), BEST Kutseõppe ja Personaalkoolituse Instituut (Austria), Omavalitsuste Laste ja Noorte Liit (Ungari), MTÜ Mondo (Eesti) ja Eesti Noorsootöötajate Kogu (Eesti). Projekti kaasrahastas Euroopa Liit.

2.2. Kuidas seda tööriista kasutada?

Rahuhariduse eesmärk on suurendada rahu ja vähendada vägivalda. Rahuharidus pakub teadmisi, oskusi, suhtumist ja väärtuseid, mida on vaja rahu kindlustamiseks. Kui rakendame noorsootöös rahuharidust, õpetame endale ja teistele, kuidas säilitada, taastada ja kindlustada kestvat rahu. Rahuharidust saab rakendada enamikes hariduslikes ja vabaaja kontekstides.

Materjal on koostatud viisil, mis toetab noorsootöö või mitteformaalse hariduse valdkonnas tegutsevate praktikute professionaalset arengut.

Erinevate teemade käsitlemiseks valmistumine rahuhariduse kaudu võib olla keeruline. Selle juhendi näol pakume noorsoo- ja haridustöötajatele lähtepunkti, millest alustada rahuharidusega tegelemist. Juhend tutvustab rahuhariduse mõistet ja erinevaid **rahu dimensioone**, sest siin kontekstis on oluline tunda erinevaid rahu tahke. Kui ollakse teadlikud sellest, mille poole püüeldakse, siis on palju lihtsam plaanida ja teostada erinevaid tegevusi. Rahu avaldub ja seda kogetakse **individuaalsel, inimestevahelisel** ning **globaalsel** tasandil.

Juhendis on pakutud rahuharidusega seotud pädevusvaldkonnad ning refleksioonivahendid oma pädevuste hindamiseks ja edasise arendamise kavandamiseks noorsootöötajale. Eestikeelses väljaandes on pädevuste juurde lisatud väljavõtted noorsootöötaja kutse (tase 6) kutsestandardis kirjeldatud kompetentsidest.

Praktilise tööriistana on eraldi peatükis välja toodud rahuhariduse meetodite stsenaariumid, mida noorsootöötajad saavad oma töös kasutada.

Juhendis on läbivalt pakutud individuaalseid ja gruppidele suunatud harjutusi rahuhariduse teemade mõtestamiseks.

3. Rahuharidus

Siinses peatükis on antud ülevaade rahuhariduse mõistest, selle kujunemisest ja aluseks olevatest teoreetilistest lähenemistest. Noorsootöötaja saab kasutada seda teadmist enda arusaamade kujundamiseks ning noortele edasi andmiseks.

3.1. Kuidas rahuharidust (lühidalt) kirjeldada?

Rahuharidus on õpetus rahust ja rahu heaks.

Rahuharidus ...

... on mitmetahuline lähenemine, mille eesmärk on luua rahumeelne ühiskond.

... varustab üksikisikut teadmiste, oskuste, suhtumise ja väärtusega, mille abil konflikte konstruktiivselt lahendada.

... loob rahu väärtustava ja selle poole püüdleva kultuuri, tuginedes hariduslikele tegevustele kui tööriistadele.

... hõlmab erinevaid strateegiaid alates sisemise rahu hoidmisest ja empaatia arendamisest kuni ühiskondlike normide kriitilise mõtestamise ja kaasamise toetamiseni.

Praktikas uurime koos, kuidas meie mõistus, süda ja käed töötavad jätkusuutliku ja rahumeelse elu saavutamiseks.

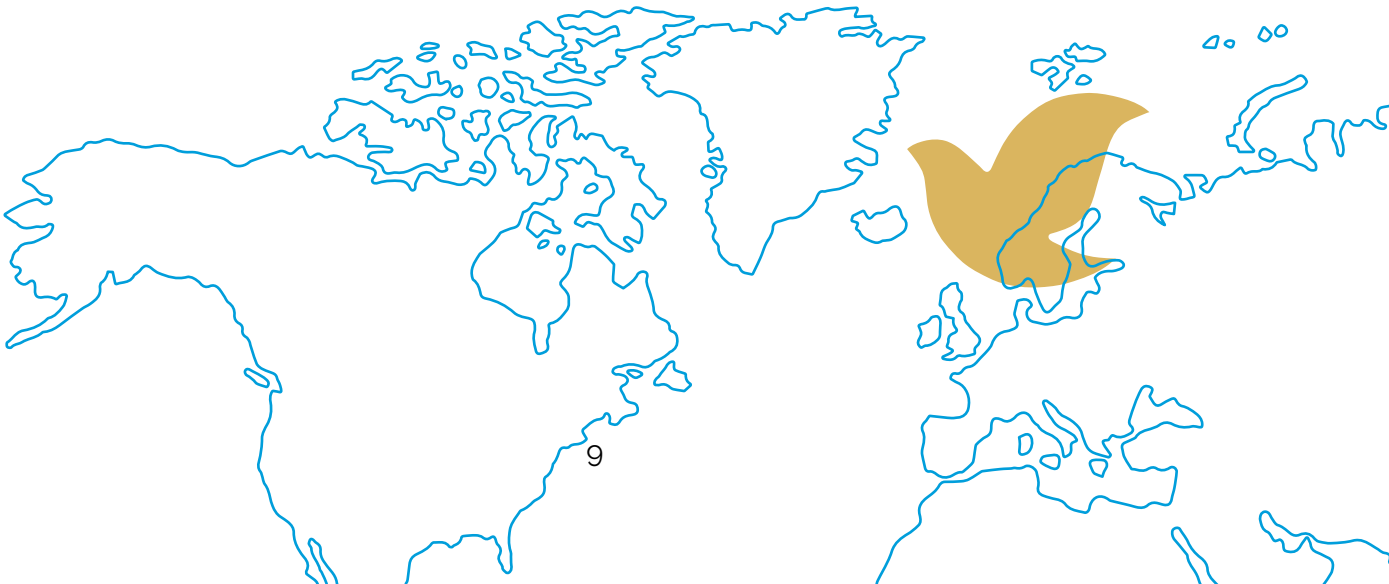

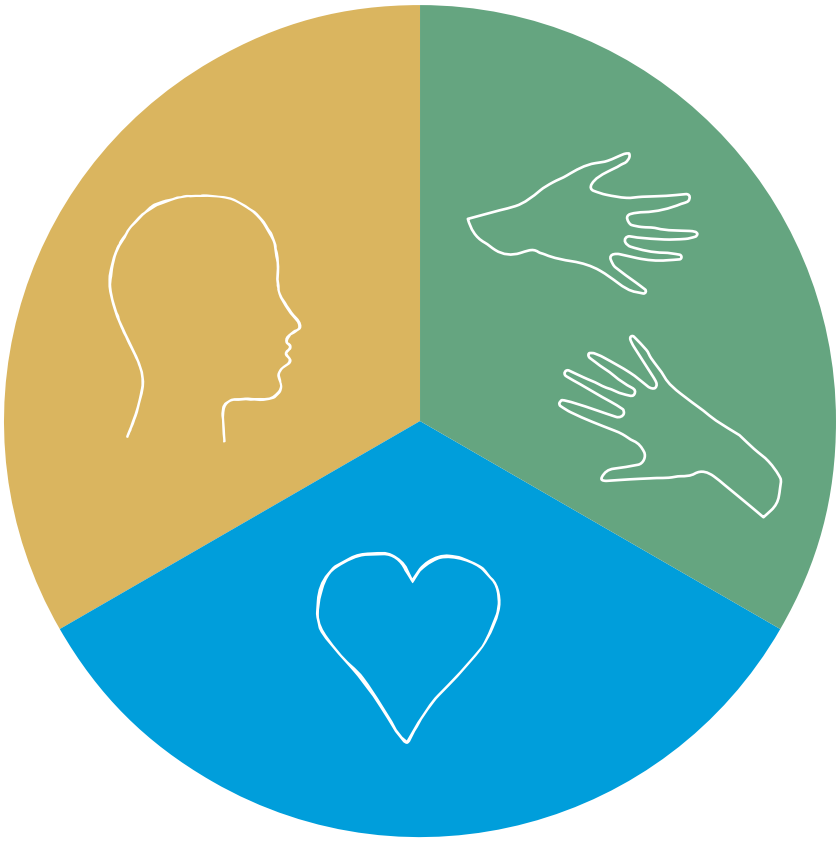

Teadmine („pea“)

Vägivalla ja konflikti erinevate vormide mõistmine, sõja juurpõhjuste mõistmine, vägivalla alternatiivide tundmine, rahukultuuri tundmine, teadlikkus võimustruktuuridest ja privileegidest.

Oskused ja tegutsemine („käed“)

Kriitilise mõtlemise, refleksiooni ja osalemise oskus, empaatia, koostööoskus, konkreetsed suhtlemise, koostöö ja käitumise oskused, mida kasutatakse konfliktiolukordades, oskus dialoogi pidada, läbirääkimisoskus, vihakõne ja diskrimineerimise äratundmise oskus, oskus nendega toime tulla, aktiivne ja osalev kodanikukäitumine.

Suhtumine ja väärtused („süda“)

Õigluse väärtustamine, austus teiste ja iseenda vastu, rahu erinevate vormide väärtustamine, vägivallatuse väärtustamine, õigluse, inimõiguste ja rahukultuuri väärtustamine.

Rahuhariduses on üks kõige olulisemaid rahvusvahelisi organisatsioone UNESCO.

1974. aastal koostas UNESCO soovitused rahuhariduse kohta, milles räägitakse üksteisemõistmisest, koostööst, rahust, inimõigustest ja põhivabadustest. Selles öeldakse, et rahuhariduse eesmärk on arendada moraalset ja ühiskondlikku vastutust kõigi inimeste seas ja toetada üksteisemõistmist üle ühiskondlike ja kultuuriliste piiride.

2023. aastal uuendas UNESCO dokumenti, et rõhutada analüütilise ja kriitilise mõtlemise tähtsust, kohanemisoskust, austust mitmekesisuse vastu, vastutust jätkusuutliku arengu eest ja meediapädevust.

„Haridus peab rõhutama sõdade, agressiooni, kõikide vägivallaliikide ja inimõiguste rikkumiste ennetamise ja neile reageerimise olulisust. Üksikisikud ja kogukonnad peavad mõistma ja tunnistama oma ülesannet rahu säilitamisel, toetamisel ja nõudmisel. Haridus peab aitama võidelda rassismi, võõraviha ning kõigi tegude ja ideoloogiatega, mis õhutavad vihkamist, sallimatust, diskrimineerimist ja vägivalda." (UNESCO, 2023)

Rahuharidus õpetab aktiivset rahu kindlustamist

Rahuharidus pakub teadmisi, oskusi, hoiakuid ja väärtusi, mida on vaja konfliktide lahendamiseks ning kestva rahu säilitamiseks ja kindlustamiseks ühiskonnas. Selle saavutamiseks keskendutakse vägivalla põhjustele ja inimeste suunamisele vaidlusi ja konflikte rahumeelselt lahendama. Vahendamine ja läbirääkimised, erinevate vaatenurkadega arvestamine ja empaatia on rahuhariduses olulised oskused. Eesmärk on pakkuda õpilastele oskusi ja huvi luua pikaajaliseks rahuks vajalikud tingimused.

Rahu kindlustamist ei saa jätta ainult riikide hooleks. Me saame kõik olla kaasatud rahu kujundamisse. Samuti on oluline, et meil jätkuks julgust seda kahtluse alla olemasolevad normid ja võimustruktuurid. Jätkusuutliku ja ühiskonda muutva rahuhariduse eeldus on see, et tunnistatakse muutuste tegemise vajadust ning mõistetakse oma rolli ja panust ebavõrdsete struktuuride säilitamisel.

Rahuhariduse õppetegevused

Rahuharidus võib esineda paljudes erinevates vormides sõltuvalt kontekstist, juhendajast ja noorest. Selle töö keskmes on õppetegevused, mis toetavad mõistmist ja jätkusuutliku rahu kindlustamist. Seda saab läbi viia üksikisikute, rühmade ja mõnikord ka suurema kuulajaskonnaga. Kõigi nende rühmadega tegelemine on oluline, sest rahu kindlustamine eeldab tegutsemist kõigil tasanditel.

Rahuharidusega ei kaasne spetsiifilisi töömeetodeid. Sarnaselt rahu-uuringutega, milles kasutatakse paljude erinevate teadusharude uurimistavasid ja -meetodeid, tugineb rahuharidus paljudele erinevatele haridus- ja koolitusmeetoditele. Näiteks võib rahuharidus koosneda suunatud aruteludest, rühmatööst, meedia analüüsist ja turvalisemate keskkondade loomisest. Igaüks, kes töötab inimestega, võib olla rahukasvataja, kui ta eesmärk on kestva rahu saavutamine.

Kuigi rahuharidust võib pakkuda nii üksikisikutele, rühmadele ja isegi üleilmsel tasemel, saame kõik individuaalselt rahu nimel vaeva näha, arendades oma sisemist rahu. Rühma tasandil saame õppida suhtlemisoskusi, et toetada koostööd ja rahumeelsete suhete loomist. Üleilmselt peame arendama oskusi, suhtumist ja teadmisi, mida on vaja kestliku rahu toetamiseks kõikjal maailmas.

Lootuseõpetus

Üks kõige kuulsamaid rahuhariduse edenajaid on Paulo Freire (1921–1997), kelle pedagoogiline põhimõte tugineb ideele, et õppija enda õppeprotsesside südames on tegevusvõimekus ja inimestevaheline dialoog. Ta uskus, et ühiskondlik teadlikkus on oluline kõigis haridusvaldkondades ja ühiskondlikke probleeme on võimalik hariduse kaudu lahendada.

Freire pooldas dialoogi õpilaste ja õpetajate vahel. Freire ja tema järgijad usuvad, et teadlikkus võimu ja ebavõrdsuse mehhanismidest aitab luua rahumeelsema ühiskonna, mitte ei tugevda valitsevat ebavõrdsust.

Samuti julgustas Freire haridustöötajaid kasvatama lootust iseendi mõtlemises ja töös. Ta arvas, et lootuse arendamine teeb ruumi parema tuleviku loomisele. Rahukasvatajaid ärgitatakse mõtlema selle üle, mis toetab lootust neis endis ja rühmades, kellega nad töötavad. Sageli võib lootust tekitada ka ühine tegutsemine mõtestatud eesmärgi nimel. Lootuseõpetus ja julgus unistada rahumeelsest maailmast juhivad meid parema tuleviku suunas.

3.2. Sõnastik

Sõnastikus selgitatakse tähtsamaid mõisteid, mis on olulised rahu mõistmiseks ja selle analüüsimiseks. Positiivne, negatiivne, sisemine, inimestevaheline ja üleilmne rahu tähendavad rahu dimensioone, mida selgitatakse järgmises osas põhjalikumalt. Sõnastikuga võib ikka ja jälle uuesti tutvuda, kui mõni mõiste selgitust vajab.

Negatiivne rahu kirjeldab seisundit või olukorda, kus puudub otsene vägivald. Otsest vägivalda võib mõista kui füüsilist ja psühholoogilist agressiooni, mis on suunatud üksikisiku või rühma vastu.

Positiivne rahu tähendab kaudse, kultuurilise või struktuurse vägivalla puudumist inimeste eludes ja terves kogukonnas. Positiivne rahu kirjeldab sotsiaalse õigluse olemasolu, mitte ainult kaudse vägivalla puudumist. Kaudne vägivald tähendab süstemaatilist diskrimineerimist ja selle normaliseerimist ühiskonnas. Positiivset rahu iseloomustab jätkuv võrdsusele ja õiglusele tuginev ühiskonnakorraldus.

Sisemine rahu tähendab kogetud isiklikku rahu.

Inimestevaheline rahu tähendab rahu, mida kogetakse ja nähakse üksikisikute vahel, kogukondades ja ühiskonnas. Selle tasandi rahu valitseb „minu“ ja „teiste“ või „meie“ ja „teiste“ vahel.

Üleilmne rahu tähendab rahu riikide, piirkondade ja mandrite vahel ning rahu inimkonna ja looduse vahel.

3.3. Rahu dimensioonid

Enamikul meist on ettekujutus sellest, mis on rahu. Kui räägime teistega rahust, siis avastame sageli, et see tähendab erinevatele inimestele erinevaid asju. Ühele on rahu harmoonia sisemine kogemine ja harmoonia loodusega, teise jaoks on tegu konfliktidest ja ebaõiglusest vaba eluga. Kolmandale tähendab see relvastatud vägivalla puudumist. Mõne jaoks on see kõigi nende seisundite kogemine samaaegselt. Mõnel inimesel võib isegi olla mitu tõlgendust rahust, mida kasutatakse sõltuvalt olukorrast ja kontekstist.

Rahu on keeruline mõiste ja seda võibki tõlgendada mitmeti sõltuvalt inimesest, kontekstist, ajast ja kohast. See on korraga üksikisiku võime elada sisemiselt tasakaalustatud elu ning elu õiglases ja diskrimineerimisevabas ühiskonnas, kus puudub otsene vägivald. Rahu-uuringutes ja professionaalses rahutagamise protsessis eristatakse sageli **negatiivset rahu positiivsest rahust**. Mõlemad kategooriad on positiivsed selles mõttes, et rohkem rahu on peaaegu alati parem. Mõisted „negatiivne“ ja „positiivne“ osutavad rahu erinevatele omadustele.

Mitte kusagil pole saavutatud täielikult positiivset või negatiivset rahu. Rahu on pigem skaala kui absoluutne seisund. Püüdleme rahu suurendamise ja vägivalla vähendamise poole. Positiivse ja negatiivse rahu mõisted on kasulikud, kui plaanime rahuhariduse õpitegevusi või hindame, mil määral ja milline rahu valitseb konkreetses olukorras. Rahu kontseptualiseerimisel on suur mõju sellele, kuidas püütakse praktikas rahu saavutada.

Mõisted pakkus välja Norra rahu-uurija **Johan Galtung** – üks teadlastest, kes pani aluse rahu-uuringute teadusharule. Galtung püüdis süstematiseerida rahu mõistet ja tuua esile tingimused, mida on vaja rahu saavutamiseks. Galtungi positiivse rahu määratlus on rahuharidust tugevasti mõjutanud, sest selles valdkonnas püütakse hariduse kaudu luua rahumeelseid ja kestlikke kogukondi. Rahu tuleb pidevalt kavandada ja kindlustada, sest see ei teki ilma aktiivse inimeste poolse pingutuseta.

Rahu on korraga olemas erinevatel tasanditel. Elu harmoonias meie planeedi ja selle ökosüsteemiga või üksikisiku kogemus sisemisest rahust – kõik rahu tasandid on olulised. Erinevad tasandid mõjutavad üksteist. Kui näiteks keegi elab ühiskonnas, kus valitseb positiivne rahu, siis kogeb ta suurema tõenäosusega sisemist rahu. Ka vastupidine on tõene – kui rohkem inimesi püüdleks sisemise rahu poole ja saavutaks selle, siis oleks ka ühiskonnas rohkem positiivset rahu.

Individuaalne harjutus: mõtle rahust

Palun kirjuta siia, kuidas sina rahu mõistad ja mida see sinu jaoks tähendab. Palu ka oma kaastöötajatel endaga liituda. Kui oled oma mõtted üles kirjutanud, siis pakume sulle mõned küsimused mõtiskluseks.

Milline on sinu idee või kontseptsioon rahust? Mida rahu sinu jaoks tähendab?

Nimi _____

Mõtteavaldus rahu kohta:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Eneseanalüüsi küsimused:

1. Kuidas tunned end pärast oma mõtteavalduse kirja panemist?
2. Kas oma mõtteid oli kerge või raske koondada ja kirja panna?
3. Kuidas sinu ettekujutus rahust seostub erinevate rahu definitsioonidega, mis on esitatud selles juhendis?
4. Kas sinu arusaam rahust muutus või arenes?
5. Kui arutasid seda ka kaastöötajatega, siis kas leidsite oma mõtteavaldustes ühiseid või erinevaid jooni?

1) Sisemine rahu

Sisemine rahu tähendab **kogetud isiklikku rahu**. Kui me kogeme sisemist rahu, siis saame suhestuda maailma ja kõigi inimestega palju konstruktiivsemalt kui tasakaalust väljas olles. Sisemise rahu leidmine on terve elu kestev protsess. Keerulised ajad, kriisid ja muud kogemused võivad sisemist rahu kõigutada ja heaolu mõjutada.

Keskkond peegeldab meie sisemist rahu ja kui meid ümbritseb mistahes tüüpi vägivald, siis on selle saavutamine veelgi keerulisem. Mõnikord on kõige tõhusam ja kestlikum viis sisemise rahu kindlustamiseks mõjutada oma keskkonda, et viimane oleks rahulikum.

Sisemist rahu on keerulisem saavutada, kui oleme stressis, mures või vihased ning isegi sellele mõtlemine võib ärritada. Isegi enese eest hoolitsemine võib tunduda keeruline. Sisemise rahu kogemine ei tugine ainult kognitiivsetele ja intellektuaalsetele teadmistele, vaid on isiklik kogemus. Meie kehad ja mõistus reageerivad stressile ja kriisidele isegi siis, kui me seda ei märka.

Rahuharidus õpetab, kuidas taastada, säilitada ja kindlustada sisemist rahu. Sisemise rahu kultiveerimist võib pidada aruteluks iseendaga. Saame teada, mida vajame turvatunde saavutamiseks, kuidas reageerime stressile või kriisidele ja mis aitab rahutunnet suurendada. Elumuutused ei tohiks enesesse süüvimist peatada.

Sisemise rahu taastamiseks, säilitamiseks ja kindlustamiseks võib plaanida ka tegevusi, mis suurendavad rahutunnet. Selliste olukordade ja tegevuste kaasamine elustiili aitab sisemist rahu sagedamini kogeda.

Kõige sellega tegeledes peame arvestama ka teiste vajaduste ning enda kohustustega. Saame muuta enda käitumist, kuid ei saa seda teiste puhul teha. Siiski suudame muuta oma suhtumist nende käitumisse ja seda, kuidas me reageerime.

2) Inimestevaheline rahu, rahu kogukonnas ja ühiskonnas

Teine rahu dimensioon on inimestevaheline rahu, mis eksisteerib **üksikisikute vahel, kogukondades ja ühiskonnas**.

Rahu kindlustamiseks inimeste vahel saame rahumeelselt suhelda, vähendada diskrimineerimist ja toetada võrdsust ja õiglust. Kestva rahu kindlustamine inimeste vahel eeldab oskust konfliktides laveerida. Rahu ei tähenda, et konflikte kunagi pole, vaid et need lahendatakse vägivallatult ning sõlmitakse kokkuleppeid, mis toetavad kestvat ja pikaajalist rahu.

Inimestevahelise rahu säilitamine, hoidmine ja kindlustamine hõlmab ka enese-analüüsi, mille tulemusena oleme oma vaatenurgast ja oma seisundist teiste suhtes rohkem teadlikud. Tunnistades oma tausta, privileege, eelarvamusi ja muid oletusi, on kergem näha üheskonnas leiduvaid norme, struktuurset ebavõrdsust ja diskrimineerimist. Ebavõrdsuse kasvu saab vältida ainult teadlikkuse kaudu ümbritsevast ebavõrdsusest ja diskrimineerimisest. Positiivse rahu suurendamine ühiskonnas pole alati kerge ülesanne. Rahu kindlustamine tähendab tavaliselt millegi muutumist ning muutuse protsess võib olla keeruline.

Turvalisema ja kaasavama keskkonna loomise strateegiad

Inimestevahelise rahu suurendamiseks on vaja lugupidavat suhtlust turvalisemas keskkonnas (ingl safer spaces). Turvalisem keskkond on toetav keskkond, mis ärgitab üles näitama austust, valmisolekut õppida ning pakub füüsilist ja vaimset turvatunnet. Kuigi ruum või olukord ei saa alati olla absoluutselt turvaline igaühe jaoks, saame siiski püüelda selle parandamise poole. Seega on turvalisem keskkond suhteline mõiste ning suhtluse muutmine turvalisemaks sellistes keskkondades on kollektiivne ja pidev protsess. Ilma selleta ei saa me lahendada keerulisi või tundlikke probleeme.

Mõned strateegiad turvalisema keskkonna loomiseks:

- pööra teadlikult tähelepanu marginaliseeritud rühma kuuluvatele noortele;
- taga, et igaüks saab tunda end aktsepteerituna sellisena, nagu ta on, ilma diskrimineerimist kartmata;
- suhtu võimustruktuuridesse ja nende mõjusse kriitiliselt;
- väärtusta selget eneseväljendust, et ka varjatud väärtused tuleksid esile;
- kujunda turvalise keskkonna kokkulepped, mida korratakse üle, kui toimub mõni üritus või tegevus. Pea meeles, et juhised pole kunagi täielikud, vaid vajavad pidevat hindamist ja analüüsi. Selleks, et need oleksid rohkemad kui laused paberil, tuleb neid meie sõnade ja tegude kaudu ellu rakendada;
- hoia lugupidavat keelekasutust ja dialoogi, toetades teisi arvestavat ja mõtestatud vestlust. Lugupidav dialoog tähendab teisi arvestavat ja mõtestatud vestlust, mille eesmärk on üksteise mõistmine. Aktiivne kuulamine koos mitmekesisuse teadvustamisega aitab suhelda ka siis, kui meil on erinevad vaated.

Rühmaharjutus: kes saab apelsini?

Konflikte ja lahkarvamusi on võimalik lahendada erinevatel viisidel. Samas võib kõigile pooltele sobiva lahenduse leidmine olla keeruline. Kõik tuleb ära kuulata – kõik konflikti osalised peaksid saama jagada oma mõtteid ja tundeid teistega ning igaühe jaoks on oluline kuulata ja kuuldu üle järele mõelda. Kui pooled üksteist mõistavad ja tunnevad empaatiat üksteise suhtes, siis väheneb vägivalla oht. Mida paremini iga poole tegelikke eesmärke mõistetakse, seda rohkem ruumi on lahendustele.

Paljude konfliktide juurpõhjuse võib leida vastandlikes eesmärkides. Selles harjutuses kirjeldatud konfliktis soovivad mõlemad pooled endale saada apelsini. Hiljem avastatakse, et soovitakse apelsini erinevaid osi ning konflikti lahendamiseks tuleb avaldada, mille jaoks apelsini vajatakse.

Harjutuses peavad kaks rühma läbirääkimisi ja teevad koostööd mõlemale poolele kasuliku lahenduse leidmiseks. Eesmärk on näidata, kuidas varjatud huvide mõistmine võib aidata saavutada koostööl põhinevaid tulemusi.

Konfliktiolukorras on küsimuste esitamine ja kuulamine oluline ning peaks olema suunatud selgitamisele, mida teine pool tahab ja vajab. Tahtmise ja vajamise vahel on oluline erinevus. Kui oleme kuulnud, mida teine pool vajab ja kui oleme selgitanud, mida meie vajame, siis on mõlemale poolele kasulike lahenduste leidmine palju realistlikum.

Harjutuse juhend

1. Jagage osalejad kahte rühma.
2. Mõlemale rühmale antakse erinev vajadus apelsini omandamiseks: ühel rühmal on apelsini vaja mahla saamiseks, et sellest jooki valmistada, ning teisel rühmal on vaja apelsini koort koogi küpsetamiseks.
3. Ära räägi rühmadele, et kumbki vajab apelsini erinevat osa.
4. Selgita rühmadele, et kahjuks on saadaval ainult üks apelsin.
5. Rühmad peavad omavahel arutama ja läbirääkimisi pidama. Eesmärk on leida koos lahendus probleemile, et neil on ainult üks apelsin.
6. Juhenda rühmi. Kui neil on tuge vaja, suunake nad üksteiselt küsima, milleks apelsini vaja on, ning kuulama ära üksteise eesmärgid.

See harjutus näitab, kuidas liikuda konkureerivalt mõtteviisilt koostööl põhineva lähenemise juurde.

Konfliktiolukord viib tavaliselt üheni neljast tulemusest:

1. üks rühm võidab ja teine kaotab;
2. rühmad lahendavad konflikti kompromissi teel;
3. mõlemad rühmad tõmbuvad konfliktist eemale ehk mõlemad kaotavad;
4. rühmad tegutsevad ühiselt, et saavutada mõlemale kasulik lahendus.

Konfliktide lahendamise eesmärk on luua olukord, mis on mõlemale poolele kasulik.

Küsimused rühmaaruteluks

- Mis tunne oli osaleda konfliktis? Kas rühmasiseselt ja rühmade vahel valitses hea suhtlus?
- On oluline tunnistada tundeid, mida kogeme konfliktiolukorras. Kas see tekitab stressi, muutume võistlushimuliseks või isegi vihaseks või oli läbirääkimine rahustav või lõbus?
- Millises vaimus suhtlesid pooled igas paaris – kas esitati küsimusi, tehti pakkumisi või esitati nõudmisi? Kas rühmad üritasid üksteise eesmärke mõista?
- Mida saame sellest harjutusest õppida ja millises olukorras saab omandatud tarkust kasutada?

3) Üleilme rahu

Laiemast vaatenurgast on rahul ka globaalne ja ökoloogiline dimensioon. Noorsoo- ja haridustöötajatena kuulume süsteemi, kus omavahel läbipõimunud keskkonna, üleilmse koostöö, ebavõrdsuse ja ebaõigluse probleemid mõjutavad meid kõiki. Selle mõistmine tuletab meelde, et isegi väikesed teod võivad mõjutada inimeste elusid.

Erinevais maailma paigus toimuvatel konfliktidel on kaugeleulatuvad tagajärjed. Vägivald mõjutab lisaks otsestele osalistele ka perekondi ja kogukondi tervete põlvkondade jooksul. Seega ei tule üllatusena, et vägivaldsete konfliktide tagajärjed ilmnevad sageli ka noorsootöös, kujundades käitumist, tõekspidamisi, hirme ja tundeid.

Individuaalne või rühmaharjutus: tsitaadid rahu kohta

Loe järgnevaid tsitaate ja mõtiskle üksi või koos kaaslasega selle üle, kuidas dalai-laama, Martin Luther King jr, Oscar Arias Sánchez ja Barack Obama määratlevad rahu. Kas nad räägivad positiivsest, negatiivsest või mõlemat tüüpi rahust? Millistele rahu dimensioonidele nad sinu arvates viitavad (sisemine rahu, inimestevaheline rahu või üleilmne rahu)? Soovi korral võid otsida internetist rohkem teavet nimetatud isikute kohta, kes tegutsevad rahu saavutamise nimel.

„Rahu sõja puudumise mõttes pole suurt midagi väärt inimesele, kes on suremas nälja või külma kätte. [...] Rahu saab kesta ainult seal, kus austatakse inimõigusi, kus inimestel on kõhud täis ja kus üksikisikud ja rahvad on vabad. Tõelist rahu iseenda ja ümbritseva maailmaga on võimalik saavutada ainult vaimse rahu arendamise kaudu. [...] Ilma sisemise rahuta on inimene endiselt mures, ärritunud või õnnetu, olenemata sellest, kui mugav ta elu on materiaalselt. [...] Rahu saab alguse igast ühest meist. Kui inimesel on sisemine rahu, siis elab ta rahus ümbritsevate inimestega. Kui meie kogukond elab rahus, siis saame seda rahu jagada ka ümbritsevatele kogukondadele.“

Dalai-laama, 1989

„Mõtteviisid, mille kohaselt tuleb teine põsk ette pöörata ja armastada oma vaenlast, sobisid minu arvates ainult üksikisikute vahelise konflikti puhul; erinevate rasside ja rahvuste vaheliste konfliktide puhul tundus realistlikum lähenemine vajalikum. Kuid pärast Ghandi tekstidega tutvumist, [...] hakkasin arvama, et tegu oli ainukese moraalselt ja praktiliselt mõistliku meetodiga, mis sobib rõhutud inimestele, kes võitlevad oma vabaduse eest. [...] Tõeline patsifism pole ebarealistlik allaheitmine kurjuse väele. [...] Pigem on tegu vapra vastuseisuga kurjusele armastuse väe kaudu usus, et on parem olla vägivalla sihtmärk, kui selle põhjustaja. [...] Vägivallatusest sai enamat kui meetod, millega olin intellektuaalsel pinnal nõus – sellest sai minu eluviis."

– Martin Luther King jr, 1958

„Rahu on lõputa protsess. [...] Rahu on hoiak, eluviis, probleemide ja konfliktide lahendamise viis. Seda pole võimalik ka kõige väiksemale rahvale peale sundida või tagada kõige suurema poolt. See ei saa eirata inimestevahelisi erinevusi ega mööda vaadata ühistest huvidest. See eeldab koos tegutsemist ja elamist. [...] Me ei püüdle ainult rahu poole – rahu poole, millele ühel päeval järgneks poliitiline areng – vaid rahu ja demokraatia poole korraga, verevalamise lõpetamise poole, mis on lahutamatu inimõiguste allasurumise lõpetamisest. Usume, et õiglus ja rahu saavad ainult üheskoos elujõulised olla. [...] Rahu on võimalik saavutada ainult dialoogi ja mõistmise, tolerantsuse ja andestuse, vabaduse ja demokraatia kaudu."

– Oscar Arias Sánchez, endine Costa Rica president, 1987

„Oleme endiselt sõjas ja mina vastutan tuhandete noorte ameeriklaste saatmise eest kaugel maal toimuvasse lahingusse. Mõned neist tapavad ja mõned tapetakse. [...] Tänapäeva sõdades tapetakse rohkem tsiviilelanikke kui sõdureid, külvatakse tulevaste konfliktide seemned, hävitatakse majandus, rebitakse lõhki kodanikuühiskond, luuakse põgenikud, traumeeritakse lapsi. [...] Seega on tõesti nii, et sõjapidamise vahenditel on oma ülesanne rahu tagamises. [...] Õiglast ja kestvat rahu on võimalik luua kolmel viisil. Esiteks peame looma alternatiivid vägivallale, mis on piisavalt jõulised käitumise reaalseks muutmiseks. [Teiseks] saab tõeliselt kesta ainult õiglane rahu, mis tugineb iga üksikisiku kaasasündinud õigustele ja väärikusele. Kolmandaks hõlmab õiglane rahu mitte ainult tsiviil- ja poliitilisi õiguseid – see peab hõlmama majanduslikku kindlustunnet ja võimalusi. Tõeline rahu pole pelgalt vabanemine hirmust, vaid vabanemine puudusest. Ghandi ja Kingi sarnaste meeste praktiseeritud vägivallatu vastupanu ei pruugi olla igas olukorras praktiline või võimalik."

– Barack Obama 2009

4.

Rahuharidusega seotud oskused noorsootöötajatele

Siinne vahend on loodud noorsootöötajatele, olenemata nende ametialasest või hariduslikust taustast. See on loodud eeldusega, et kasutajad on tuttavad mitteformaalse õppe ja eneseanalüüsi tavadega ning et nad rakendavad neid põhimõtteid oma töös.

Pädevusvaldkondade nimekiri on selleks, et aidata noorsootöötajatel analüüsida, kas ollakse valmis tegutsema rahukasvatajatena. Siin esitatud pädevusvaldkondadesse tuleks suhtuda kui näidetesse, mitte ametialase arengu lõplikkusse raamistikku. See pole mõeldud lõpliku või ammendava nimekirjana.

Kutsume noorsootöötajaid kasutama materjali viisil, mis toetab õppimist kõige paremini. Pädevusvaldkondadest võib juhinduda arutelude või ühiste mõtiskluste käigus kolleegidega. Seda saab kasutada ka isikliku eneseanalüüsi raamistikuna rahuhariduse kontekstis.

Rohelisega on märgistatud põhilised oskused, mida on vaja rahuhariduse praktiliste harjutuste ettevalmistamiseks. **Kuldsega** on märgistatud oskused, mida on vaja rahuhariduse praktiliseks rakendamiseks. **Sinisega** märgistatu tähistab fookust noorsootöötajal endal, aidates hinnata oma valmisolekut asuda rahukasvataja rolli. Kaheksa põhilist pädevusvaldkonda on järgnevad:

1. rahu ja rahuhariduse kontekstide mõistmine;
2. kultuurilise mitmekesisuse, globaalsete perspektiivide ja kaasatuse mõistmine;
3. informatsioon kui rahuhariduse alus;

4. õppimise kujundamine ja soodustamine noorsootöö keskkonnas;
5. rahuhariduse integreerimine igapäevasesse töösse;

6. rahumeelse eluviisi toetamine;
7. sisemise rahu ja eneseteadlikkuse kasvatamine;
8. isiklike eelarvamuste ära tundmine ja nendest loobumine.

1. Rahu ja rahuhariduse kontekstide mõistmine

Olevik mõjutab seda, kuidas tajume ja kogeme rahu. Koolitajate jaoks on oluline enne tegutsemist mõista konteksti. See pädevusvaldkond keskendub rahu ja rahuhariduse teadmiste ja teadlikkuse ning kriitilise mõtlemisoskuse kasvatamisele, et luua tähenduslikke ja õpetlikke harjutusi.

Teadmised

- Erinevate rahu dimensioonide tundmine (positiivne rahu, negatiivne rahu, sisemine rahu, üleilmne rahu jne).
- Rahuhariduse tähenduse ja eesmärkide mõistmine.
- Rahuhariduse õppetegevuse rakendamine noorsootöö käigus.

Oskused

- Asjakohase sisu ja materjali analüüs, et valmistada ette rahuhariduse õppetegevust.
- Tundliku või kontekstist sõltuva teabe ära tundmine rahuhariduse õppetegevuse kavandamiseks ja läbi viimiseks.
- Oskus rääkida rahust ametialases rollis ja juhtida rahuteemalisi arutelusid.

Suhtumine

- Valmisolek tegeleda ebamäärasusega.
- Avatus õppimisele ja kasvule; valmisolek „mitte teada".
- Suutlikkus mõtiskleda erinevate reaalsuste üle.
- Teadlike otsuste tegemine õppetegevuse kavandamisel.

Eesti noorsootöötaja kutsestandardi tase 6 vastavus (2026. a seisuga)

B.2 Üldoskused:

- Kriitiline mõtlemine (sh teabe ja argumentide kvaliteedi hindamine).
- Refleksioonioskus (sh enda mõtlemise ja käitumise analüüsimine).
- Loovmõtlemine (sh erinevate vaatenurkade ühendamine uute lahenduste loomiseks).

B.3.1 Noorsootöö korraldamine ja arendamine:

- Tegevuste kavandamine noorte vajadustest lähtudes.
- Mitteformaalse õppe tegevuste kavandamine ja läbiviimine.
- Noorte õpieesmärkide seadmise ja refleksiooni toetamine.

2. Kultuurilise mitmekesisuse, globaalsete perspektiivide ja kaasatuse mõistmine

Rahuharidus toimub keerulises keskkonnas, kuhu noored tulevad erineva kultuurilise tausta, elukogemuste ja ootustega. Rahukasvatajad peavad oskama navigeerida erinevate maailmavaadete seas ning looma strateegiaid oma teadmiste tõhusaks rakendamiseks lisaks laiema ühiskondliku, kultuurilise ja üleilmse konteksti mõistmisele. See pädevusvaldkond keskendub grupidünaamikaga kohanemisele, erinevate vaatenurkade nägemisele ja turvalise õpikeskkonna loomisele, mis muudab rahuhariduse kõigile kättesaadavaks ja tähenduslikuks.

Teadmised

- Oluliste mõistete ja nende sisu mõistmine: kultuur, mitmekesisus, globaliseerumine, kaasamine, rahu ja inimõigused.
- Konkreetse teabe mõistmine, näiteks osalejate taust, kogemused ja laiem kontekst, et luua sobiv alus õppetegevusele.

Oskused

- Informatsiooni analüüs, et luua rahuhariduseks turvaline keskkond.
- Osalejate julgustamine initsiatiivi haarama ja emotsionaalset vastupidavust suurendama.

Suhtumine

- Valmisolek tegeleda osalejate ootuste ja vajadustega ning neid juhtida.
- Avatus erinevates rühmades esinevale mitmekesisusele ja austus selle vastu.

Eesti noorsootöötaja kutsestandardi tase 6 vastavus (2026. a seisuga)

B.2 Üldoskused:

- Mitmekesisuse austamine (sh erinevate kultuuride, religioonide ja identiteetide austamine).
- Empaatiline käitumine (sh teiste tunnete ja vajaduste mõistmine).
- Suhete loomine ja hoidmine (sh usalduslike suhete loomine).

B.3.1 Noorsootöö korraldamine ja arendamine:

- Noorte tõrjutuse riskide märkamine ja neile reageerimine.
- Noorte osaluse ja kaasatuse toetamine.

B.3.3 Turvalise keskkonna tagamine:

- Loob turvalise psühhosotsiaalse keskkonna, mis toetab usalduslike suhete kujunemist.

3. Informatsioon kui rahuhariduse alus

Kogu rahuharidusega seotud teabe haldamine ja sellest aru saamine võib olla keeruline. Praegused konfliktid, kriisid ja muud ohud rahule mõjutavad noorte elusid erinevatel viisidel. Seega rõhutatakse selles pädevusvaldkonnas analüütilisi oskusi, mis aitavad kavandada tugeva alusega õppetegevusi. See hõlmab ka oskust valida meetodeid ja lähenemisi, mis sobivad konkreetsele sihtrühmale.

Teadmised

- Teadmine, kuidas analüüsida erinevat tüüpi informatsiooni ja andmeid (nt rahu või kriisi olukordi, nende mõju, kättesaadavaid allikaid ja väljakutseid).
- Mõistmine, kuidas saab rahuharidust kui pedagoogilist lähenemist kasutada õppimisvõimaluste loomiseks noortele.
- Teadmine, kuidas muuta keerulised andmed ja teooria noortele kättesaadavaks ja mõistetavaks.
- Teadmine, kuidas eristada õiget ja usaldusväärset teavet valeinfost ja -uudistest.

Oskused

- Õppematerjalide ettevalmistamine usaldusväärsete andmete ja teabe põhjal.
- Sobivate meetodite valik, et tegeleda konkreetsete vajaduste ja eesmärkidega.
- Keerulise informatsiooni muutmine praktiliseks ja köitvaks.

Suhtumine

- Avatus erinevatele õpiviisidele ja huvi rahuhariduse vastu.
- Valmisolek tegeleda keeruliste küsimuste ja ebamäärasusega.

Eesti noorsootöötaja kutsestandardi tase 6 vastavus (2026. a seisuga)

B.2 Üldoskused:

- Kriitiline mõtlemine (sh teabe kvaliteedi hindamine).
- Digipädevus (sh digitaalse info kriitiline kasutamine).

B.3.1 Noorsootöö korraldamine ja arendamine:

- Noorteinfo teenuse korraldamine.
- Informatsiooni vahendamine noortele.
- Mitteformaalõppe tegevuste kavandamine ja läbiviimine.

4. Õppimise kujundamine ja soodustamine noorsootöö keskkonnas

Kuna rahuhariduse oluline element on tähendusrikas õppetegevus, siis keskendub antud kompetentsivaldkond kaasava, köitva ja mõtestatud õppetegevuse soodustamisele ja kujundamisele kõigi osalejate jaoks. Oluline on luua turvaline õpikeskkond, mis toetab osalemist, dialoogi ja kollektiivset teadmiste omandamist, mille juured on mitteformaalses õppes.

Teadmised

- Mitteformaalse ja informaalse õppe põhimõtete tundmine.
- Põhiliste inimõiguste kasutamine juhtivate väärtustena hariduses.
- Rühmadünaamika mõistmine noorsootöö kontekstis.
- Juhendmaterjalide koostamine noorsootöö valdkonnas.

Oskused

- Oskus kavandada ja toetada õppetegevust erinevates kontekstides.
- Oskus luua turvaline keskkond õppimiseks, mis toetab vabatahtlikku osalemist.
- Materjalide ja vahendite loomine, mida on vaja konkreetseks õpitegevuseks.
- Muutuse ja õppeprotsessi läbipaistev dokumenteerimine.
- Rahuhariduse õppetegevuse jälgimine ja hindamine, kasutades vahendeid mõju ja õpitulemuste hindamiseks.

Suhtumine

- Valmisolek väärtuspõhiseks praktikaks.
- Valmisolek seista silmitsi diskrimineerimisega (näiteks rassismiga).
- Avatus koosloomele, konstruktiivsele dialoogile ning väärtuste ja arvamuste mitmekesisusele.
- Valmisolek ja soov kuulata osalejaid ja aktsepteerida nende vajaduste, ootuste, väärtuste, teadmiste ja arvamuste mitmekesisust.

Eesti noorsootöötaja kutsestandardi tase 6 vastavus (2026. a seisuga)

B.2 Üldoskused:
- Mitmekesisuse austamine.

Suhtlemisoskus.
- Meeskonna- ja koostööoskus.
- Empaatiline käitumine.

B.3.1 Noorsootöö korraldamine ja arendamine:
- Mitteformaalse õppe tegevuste kavandamine ja läbiviimine.
- Noorte õpieesmärkide seadmise toetamine.
- Õpitulemuste refleksiooni ja tagasiside andmine.

B.3.2. Juhtimine ja juhendamine:
- Tegevuste elluviimisel teadmispõhiste meetodite kasutamine.
- Tegevuskava täitmise jälgimine, tulemuste analüüsimine ja parendamine,

B.3.3 Turvalise keskkonna tagamine:
- Turvalise füüsilise ja psühhosotsiaalse keskkonna loomine, mis toetab usalduslike suhete kujunemist.

5. Rahuhariduse lõimimine igapäevatöösse

Rahuhariduse meetodite lõimimine igapäevasesse noorsootöösse aitab muuta need kestlikuks praktikaks. Kompetentsivaldkond hõlmab oskust märgata ja kasutada võimalusi analüüsiks, dialoogiks ning ühiskondlike struktuuride mõistmiseks. See toetab noortega töötavaid spetsialiste kujundama rahuharidusest järjepideva protsessi, mitte ühekordse tegevuse.

Teadmised

- Teadlikkus sellest, kuidas rahuhariduse väärtused ja põhimõtted joonduvad mitteformaalse õppe ja igapäevase noorsootööga.
- Mõistmine, kuidas ühiskondlikud struktuurid ja praegused konfliktid võivad mõjutada rahuharidust.
- Teadmine, kuidas kogemuslik õpe toetab rahuharidust.

Oskused

- Oskus märgata tavapäraste tegevuste käigus dialoogi ja analüüsi võimalusi.
- Paindlikkus, valmisolek improviseerida ja proovida uusi lähenemisi igapäevaste tegevuste käigus.
- Strateegiate loomine rahuhariduse lõimimiseks igapäevasesse noorsootöösse.
- Rahuhariduse eesmärkide ja tavade arusaadav selgitamine teistele.
- Läbipaistev suhtlus noortega nende kaasamiseks partneritena.

Suhtumine

- Reflektiivse lähenemise säilitamine rahuhariduse praktikas.
- Oskus algatada uusi ideid ja muutusi igapäevapraktikas.
- Avatus meeskonnatööle ja vastutuse jagamisele.

Eesti noorsootöötaja kutsestandardi tase 6 vastavus (2026. a seisuga)

B.2 Üldoskused:

- Kestlike tegevuste algatamine.
- Vastutuse võtmine.
- Kohanemisoskus.
- Meeskonna- ja koostööoskus.

B.3.1 Noorsootöö korraldamine ja arendamine:

- Tegevuste kavandamine ja elluviimine noorte vajadustest lähtuvalt.
- Noorte osalemise ja omaalgatuse toetamine.

B.3.2 Juhtimine ja juhendamine:

- Usaldusliku töökultuuri kujundamine meeskonnas.

6. Rahumeelse eluviisi toetamine

Rahumeelse eluviisi toetamine ja praktiseerimine tähendab, et iseendasse ja teistesse suhtutakse empaatia, kannatlikkuse ja avatusega. See kompetentsivaldkond rõhutab rahumeelsuse eeskuju näitamist igapäevases lävimises ja empaatilises mittevägivaldses suhtluses teistega.

Teadmised

- Mõistmine, kuidas suhtlemise ja käitumise mustrid mõjutavad rühmadünaamikat ja suhteid.
- Konfliktide lugupidava lahendamise meetodite tundmine.
- Mittevägivaldse suhtluse ja selle rolli mõistmine noorsootöös ja õppeprotsessis.

Oskused

- Noorte vaatenurga ja kogemuste aktiivne kuulamine ja empaatiline reaktsioon.
- Kaasava ja lugupidava keelekasutuse praktiseerimine ja toetamine rühmasuhtluses.
- Oskus toime tulla pingetega ja konstruktiivse suhtluse toetamine noorte seas rühmakontekstis.

Suhtumine

- Hinnanguvaba ja lugupidav suhtumine noorte kogemustesse ja maailmavaatesse.
- Austus erinevate vaatenurkade vastu ja valmisolek dialoogiks.
- Kannatlikkus, kui tegeletakse erinevas õppefaasis olevate rühmadega ning sama suhtumise toetamine noorte seas.

Eesti noorsootöötaja kutsestandardi tase 6 vastavus (2026. a seisuga)

B.2 Üldoskused:

- Empaatiline käitumine.
- Suhtlemisoskus.
- Suhete loomine ja hoidmine.

B.3.1 Noorsootöö korraldamine ja arendamine

- Noorte sotsiaalsete oskuste ja koostöö arendamine.
- Noorte konfliktide lahendamise toetamine.

B.3.3 Turvalise keskkonna tagamine:

- Turvalise psühhosotsiaalse keskkonna loomine.
- Noortele ja kolleegidele turvalise keskkonna loomise reeglite tutvustamine.

7. Sisemise rahu ja eneseteadlikkuse kasvatamine

Sisemine rahu ja eneseteadlikkus on emotsionaalselt turvalise ja mitte-reaktiivse noorsootöö alus. Enda tunnete mõistmine ja strateegiate loomine kerksuse kasvatamiseks võib aidata noorsootöötajatel luua kaastundliku ja turvalise keskkonna sihtrühmale, jäädes samas reflektiivseks ja mõistvaks.

Teadmised

- Mõistmine, kuidas isiklik heaolu mõjutab rühmadünaamikat ja õppekeskkonda.
- Teadlikkus seosest eneseteadlikkuse ja ametialase praktika vahel.
- Emotsionaalset vastupidavust suurendavate strateegiate tundmine.

Oskused

- Oskus tegeleda eneseanalüüsi ja tunnete reguleerimisega.
- Oskus tuvastada isiklikke valukohti ja juhtida oma reaktsiooni.
- Oskus jääda tasakaalukaks ja rahulikuks emotsionaalselt pingelistes olukordades.
- Oskus seada piire.

Suhtumine

- Valmisolek õppida emotsionaalse heaolu kohta.
- Valmisolek eneseanalüüsiks.
- Valmidus tunnistada isiklikke nõrkusi ja valdkondi, mis vajavad parandamist.

Eesti noorsootöötaja kutsestandardi tase 6 vastavus (2026. a seisuga)

B3.2 Üldoskused:

- Refleksioonioskus (sh enda tunnete ja käitumise analüüs).
- Kutse-eetika järgimine.
- Vastutuse võtmine.

B.3.4 Professionaalne enesearendamine:

- Oma professionaalse arengu analüüsimine.
- Enesetäiendamine ja õppimine.

8. Isiklike eelarvamuste ära tundmine ja nendest loobumine

Rahuhariduses on õigluse tähtsustamine asendamatu, sest kõigil osalejatel on vaatenurgad, mida on kujundanud kultuur, identiteet ja ühiskondlik positsioon. Kompetentsivaldkond toetab teadlikkuse suurendamist nimetatud mõjutegurite osas ning oletuste, privileegide ja alateadlike eelarvamuste kriitilist analüüsi. Vajalik on tunnistada, kuidas need mõjutavad noorsootööd ja suhteid noortega. Selle pädevuse suurendamine pakub terviklikumat lähenemist ja loob turvalisema ja kaasavama õpikeskkonna, milles väärtustatakse erinevaid kogemusi ja tagatakse õiglus.

Teadmised

- Privileegide, ühiskondlike normide ja ebavõrdsuse mõistmine.
- Teadlikkus sellest, kuidas alateadlikud eelarvamused mõjutavad arvamusi ja otsustusprotsessi.
- Mõistetakse, kuidas ajalooline ja poliitiline raamistik mõjutab võimu rakendamise dünaamikat.
- Mõistetakse struktuurse ebavõrdsuse mõju õpikeskkondadele.
- Kaasava õppetegevuse, intersektsionaalsuse ja kultuuride vahelise suhtluse tundmine.

Oskused

- Isiklike eelarvamuste ja teiste inimeste eelarvamuste äratundmine.
- Oskus paljastada varjatud (peidetud või alateadlikke) eelarvamusi.
- Sekkumine diskrimineerimisse turvalise õpikeskkonna säilitamiseks.

Suhtumine

- Valmisolek kriitiliselt analüüsida isiklikke eelarvamusi.
- Kannatlikkus keeruliste vestluste puhul, kui näiteks arutatakse õiglust ja privileege.
- Austus vaatenurkade ja kogemuste vastu, mis lähevad vastuollu isikliku maailmavaatega.
- Valmisolek tunnistada vigu ja võtta vastus eelarvamustest kantud tegude ja oletuste eest ametialases kontekstis.

Eesti noorsootöötaja kutsestandardi tase 6 vastavus (2026. a seisuga)

B.2 Üldoskused:
- Mitmekesisuse austamine.
- Kriitiline mõtlemine.
- Refleksioonioskus.

B.3.1 Noorsootöö korraldamine ja arendamine:
- Tõrjutuse ja diskrimineerimise riskide märkamine.
- Noorte kaasamise toetamine.

B.3.4 Professionaalne enesearendamine:
- Enda regulaarne analüüsimine töö kontekstis.

5.

Eneseanalüüsi ja refleksiooni vahendid

5.1. Eneseanalüüsi vahend

Siinkohal on sul võimalus ennast analüüsida ja mõelda, kui pädevaks pead end erinevates valdkondades. Samuti pakume vahendi, mille abil kavandada isiklikku õpirada ja arendada oma rahuhariduse alast pädevust.

1. Rahu ja rahuhariduse kontekstide mõistmine

	1	2	3	4
	Soovin oma oskusi parandada			Olen oma oskustes kindel
Ma tean, mida rahu tähendab ja tunnen selle dimensioonide vahelisi erinevusi.				
Rahuhariduse eesmärgid on mulle selged.				
Tean, kuidas leida usaldusväärset teavet.				
Tean, kuidas vältida valeinfot ja -uudiseid.				
Oskan analüüsida asjakohast sisu ja materjale.				
Tunnen ära tundliku või kontekstipõhise teabe.				
Oskan kasutada erinevaid andmeid tõhusalt, kui kavandan õpitegevusi.				
Oskan seada kahtluse alla ja analüüsida teavet enne, kui kasutan seda praktikas.				

Olen valmis tegelema ebamäärasuse ja ebakindlusega.				
Olen valmis õppima ja arenema, vanadest teadmistest lahti ütlema uute teadmiste omandamiseks.				
Väärtustan suhtlemist teiste inimestega, et mõista konkreetseid teemasid paremini.				
Olen valmis analüüsima erinevaid vaateid ja vaatenurki reaalsusele.				
Teen teadlikke otsuseid, kui kavandan õpitegevusi.				
Tunnistan isikliku arengu vajadust ja olen motiveeritud kasutama erinevaid vahendeid selle saavutamiseks.				

Reflektiivsed kommentaarid (s.h. asjakohased näited, tõendusmaterjal ja õpitulemused):

Küsimused edasiseks refleksiooniks ja arendamist vajavad valdkonnad:

2. Kultuurilise mitmekesisuse, globaalsete perspektiivide ja kaasatuse mõistmine

	1	2	3	4
	Soovin oma oskusi parandada			Olen oma oskustes kindel
Mõistan olulisi kontseptsioone, näiteks kultuur, mitmekesisus, kaasamine, rahu, globaliseerumine.				
Oskan kindlaks teha, kuidas osalejate taust ja elukogemus mõjutavad rühmadünaamikat.				
Olen teadlik laiemast ühiskondlikust, poliitilisest ja kultuurilisest kontekstist, mis võib kujundada noorte inimeste vaateid.				
Mõistan, kuidas globaalsed probleemid on seotud kohaliku olukorraga noorsootöö keskkonnas.				
Tean, millised tegurid võivad muuta õpikeskkonna kaasavaks või mittekaasavaks.				
Oskan lõimida erinevaid vaatenurki õpitegevustesse ja aruteludesse.				
Toetan noori oma identiteedi ja kogemuste turvalisel väljendamisel.				
Oskan kohandada meetodeid, et need vastaksid erinevaid kultuure hõlmavate või mitmekesiste rühmade vajadustele.				

Olen valmis tegelema osalejate ootuste ja vajadustega isegi siis, kui need erinevad minu omadest.				
Mõistan, mida on vaja selleks, et õpikeskkond oleks turvaline ja kättesaadav mitmekesise taustaga osalejatest koosnevale rühmale.				
Tunnen kaasava hariduse, kultuuride vahelise suhtluse ja intersektsionaalsuse põhimõtteid.				
Olen avatud vaatenurkadele, mis ei ühti minu maailmavaate ja eeldustega.				
Olen valmis pidevalt õppima kontekstide, kultuuride ja kogukondade kohta, millega tegelen.				

Reflektiivsed kommentaarid (s.h. asjakohased näited, tõendusmaterjal ja õpitulemused):

Küsimused edasiseks refleksiooniks ja arendamist vajavad valdkonnad:

3. Informatsiooni kasutamine rahuhariduse alusena

	1	2	3	4
	Soovin oma oskusi parandada			Olen oma oskustes kindel
Tean, kuidas analüüsida erinevat tüüpi teavet ja andmeid, mis on rahuharidusele asjakohased.				
Tean, kuidas eristada usaldusväärset teavet valeinfost või -uudistest.				
Oskan tõlgendada keerukaid mõisteid ja andmeid noorte jaoks mõistetavaks sisuks.				
Oskan ette valmistada õppematerjale tõese ja tõenduspõhise teabe põhjal.				
Oskan valida meetodeid, mis joonduvad konkreetse rühma vajaduste, konteksti ja eesmärkidega.				
Oskan muuta keerulised andmed lihtsaks ja köitvaks õpitegevuseks.				
Oskan selgitada tundlikku või keerulist teavet vastutustundlikult ja toetavalt.				
Olen avatud töötama keerulise või ebakindla teabega.				

Väärtustan täpsust ja vastutustunnet, kui kasutan teavet noorte seas.				
Olen valmis analüüsima, kuidas minu kasutatud teave mõjutab noorte õppeprotsessi.				

Reflektiivsed kommentaarid (s.h. asjakohased näited, tõendusmaterjal ja õpitulemused):

Küsimused edasiseks refleksiooniks ja arendamist vajavad valdkonnad:

4. Õppimise kujundamine ja soodustamine noorsootöö keskkonnas

	1	2	3	4
	Soovin oma oskusi parandada			Olen oma oskustes kindel
Mõistan mitteformaalse ja informaalse õppe põhimõtteid.				
Mõistan rühmadünaamikat ja kuidas see mõjutab õppimist noorsootöö kontekstis.				
Tean, kuidas kujundada õppeprotsessi, mis toetab osalemist, dialoogi ja refleksiooni.				
Oskan toetada kaasavat ja osalemist soodustavat õppeprotsessi.				
Oskan luua materjale, vahendeid ja tegevusi, mis on kohandatud rahuhariduse eesmärkidele.				
Oskan sobivate vahenditega jälgida ja hinnata rahuhariduse tegevusi.				
Oskan kohandada toetavaid meetodeid ootamatute takistuste või rühmadünaamika tekkimisel.				
Tahan teha noorsootööd väärtuspõhiselt.				
Olen valmis koosloomeks, kollektiivseks õppeks ja dialoogiks osalejate vahel.				

Reflektiivsed kommentaarid (s.h. asjakohased näited, tõendusmaterjal ja õpitulemused):

Küsimused edasiseks refleksiooniks ja arendamist vajavad valdkonnad:

5. Rahuhariduse lõimimine igapäevatöösse

	1	2	3	4
	Soovin oma oskusi parandada			Olen oma oskustes kindel
Mõistan, kuidas rahuhariduse väärtused ja põhimõtted on seotud mitteformaalse õppe ja igapäevase noorsootööga.				
Olen teadlik sellest, kuidas ühiskondlikud struktuurid ja praegused konfliktid võivad mõjutada rahuharidusega seotud õppeprotsessi.				
Tunnen ära võimalused dialoogiks ja reflektsiooniks tavapärase noorsootöö käigus.				
Oskan luua strateegiaid rahuhariduse lõimimiseks tavapärasesse noorsootöösse.				
Oskan säilitada läbipaistvat suhtlust noortega ja neid kaasata sellesse protsessi partneritena.				
Oskan selgitada rahuhariduse eesmärke ja praktikat oma kolleegidele.				
Lähenen rahuhariduse praktikale reflektiivselt.				
Olen valmis tegema meeskonnaga koostööd ja jagama vastutust rahuhariduse kestvaks lõimimiseks.				

Reflektiivsed kommentaarid (s.h. asjakohased näited, tõendusmaterjal ja õpitulemused):

Küsimused edasiseks refleksiooniks ja arendamist vajavad valdkonnad:

6. Rahumeelse eluviisi toetamine

	1	2	3	4
	Soovin oma oskusi parandada			Olen oma oskustes kindel
Mõistan, kuidas suhtlemise ja käitumise mustrid mõjutavad rühmadünaamikat ja suhteid.				
Olen teadlik konfliktide lahendamise lugupidavatest meetoditest.				
Mõistan mittevägivaldse suhtluse põhimõtteid ja selle rolli noorsootöös ja õppeprotsessis.				
Kuulan ja vastan empaatiliselt noorte vaatenurgale ja kogemustele.				
Oskan kasutada ja soodustada kaasavat ja lugupidavat keelekasutust rühmasuhtluses.				
Oskan hallata rühmas tekkivaid pingeid ja toetan konstruktiivset suhtlust noorte hulgas.				
Oskan sekkuda diskrimineerimist hõlmavatesse olukordadesse turvalise ja kaasava õpikeskkonna säilitamiseks.				
Suhtun noorte kogemustesse ja maailmavaatesse mittehukkamõistvalt ja lugupidavalt.				

Austan erinevaid vaatenurki ja olen avatud dialoogile.				
Olen kannatlik, kui tegelen rühmadega, mis on erinevates õppimise faasides, ning toetan kannatlikkust noorte seas.				

Reflektiivsed kommentaarid (s.h. asjakohased näited, tõendusmaterjal ja õpitulemused):

Küsimused edasiseks refleksiooniks ja arendamist vajavad valdkonnad:

7. Sisemise rahu ja eneseteadlikkuse kasvatamine

	1	2	3	4
	Soovin oma oskusi parandada			Olen oma oskustes kindel
Mõistan, kuidas isiklik heaolu mõjutab rühmadünaamikat ja õppekeskkonda.				
Olen teadlik, kuidas eneseteadlikkus toetab minu tööalast tegevust.				
Olen teadlik erinevatest strateegiatest, mis toetavad säilenõtkust.				
Oskan tegeleda eneseanalüüsiga ja reguleerida oma tundeid ametialases kontekstis.				
Oskan tuvastada isiklikke valukohti ja suunata oma reaktsiooni konstruktiivselt.				
Suudan jääda rahulikuks ja tasakaalukaks emotsionaalselt pingelistes olukordades, sealhulgas konfliktides.				
Oskan seada ja säilitada tervislikke piire oma ametialases praktikas.				
Olen valmis õppima isikliku emotsionaalse heaolu kohta.				

Olen valmis tegelema pideva eneseanalüüsiga.				
Olen valmis tunnistama oma nõrkusi ja valdkondi, mida pean arendama.				

Reflektiivsed kommentaarid (s.h. asjakohased näited, tõendusmaterjal ja õpitulemused):

Küsimused edasiseks refleksiooniks ja arendamist vajavad valdkonnad:

8. Isiklike eelarvamuste ära tundmine ja nendest loobumine

	1	2	3	4
	Soovin oma oskusi parandada			Olen oma oskustes kindel
Mõistan, kuidas privileegid, ühiskondlikud normid ja kaudsed kõrvalejätmise mehhanismid võivad toimida noorsootöö kontekstis.				
Olen teadlik sellest, kuidas alateadlikud eelarvamused võivad mõjutada arvamusi ja otsustusprotsessi.				
Olen teadlik, kuidas struktuurne ebavõrdsus mõjutab õpikeskkonda ja osalemist.				
Tunnistan oma eelarvamusi ja tunnen ära teiste eelarvamused.				
Oskan kindlaks teha ja tegeleda varjatud või alateadlike eelarvamustega, kui need tekivad.				
Olen valmis kriitiliselt hindama isiklikke oletusi, arvamusi ja kultuurilist vaatenurka.				
Austan arvamusi ja elukogemust, mis erinevad minu maailmavaatest või vastanduvad sellele.				
Olen valmis tunnistama vigu ja võtma vastuse eelarvamustest kantud tegude või oletuste eest ametialases kontekstis.				

Reflektiivsed kommentaarid (s.h. asjakohased näited, tõendusmaterjal ja õpitulemused):

Küsimused edasiseks refleksiooniks ja arendamist vajavad valdkonnad:

5.2. Refleksioonivahend

Nüüd kutsume sind osalema suunatud refleksioonis. Kasuta järgnevaid küsimusi lähtepunktina ja tee märkmeid kõige kohta, mis sulle loomulik tundub. Need on mõeldud inspireerimiseks, oluliste tahkude märkamiseks ja pädevusvaldkondade kõige olulisemate põhimõtete meelde jätmiseks. Sinu märkmed võivad olla kirjalikud, joonistatud, pildistatud või salvestatud audiosõnumina – mis iganes sulle kõige paremini sobib ja sind kõige rohkem toetab.

Milliste pädevuste puhul tunned ennast enesekindlalt?

- Mis seda tõendab? (Mis tekitab sinus tunde, et oskad seda?)
- Milline hetk sinu igapäevapraktikas näitab seda kõige paremini?

Millistes valdkondades tunned, et vajad rohkem aega arenguks ja õppimiseks?

- Kuidas need valdkonnad väljenduvad sinu igapäevapraktikas noortega?
- Kuidas nende pädevuste rakendamine julgustab noorte ja laiema kogukonna osalemist?

Milline hetk sinu igapäevatöös tekitas sulle selle pädevusega probleeme ja mida sa kogemusest õppisid?

- Mida saad pädevuse arendamiseks ette võtta?
- Millised teised pädevused saavad sind toetada selle pädevuse arendamisel?
- Mis sind motiveerib nendes valdkondades õppima ja arenema?
- Milline on realistlik õpieesmärk, mille saad endale seada?
- Kuidas saad aru, et oled selles valdkonnas edasi arenenud?

Kes peale sinu enda saaks sind õppimisel toetada?

- Millised ressursid võivad sul aidata seda valdkonda arendada?

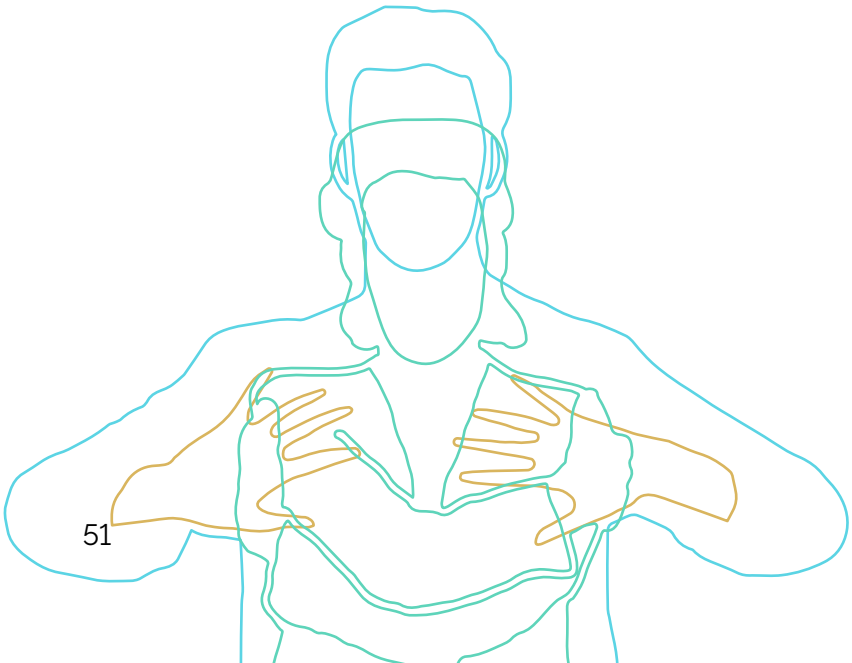

6.

Lugude kogumik – juhend, kuidas rahuharidust praktikas rakendada

6.1. Sissejuhatus juhendisse

Juhendis toodud lood keskenduvad peamiselt inimeste- ja kogukondadevahelisele rahule, sest need teemad on noorsootöötajale kõige tuttavamad ja igapäevasemad. Samas mõjutavad noorte elu ka laiemad üleilmsed kriisid, mis loovad ebakindlust ja pingeid.

Seetõttu on oluline märgata, kuidas need erinevad tasandid – isiklik, inimeste-vaheline ja ühiskondlik – omavahel seotud on. Meil tuleb hoolitseda nii oma suhete ja kogukondade kui ka laiema maailma eest, teha koostööd ja mõista erinevaid vaatenurki.

Samas ei tohi unustada ka iseennast – enda hoidmine aitab paremini toime tulla ebakindlusega ning toetada ka teisi.

Juhend esitab **erinevaid stsenaariume**, kus kasutati rahuhariduse meetodeid. Stsenaariumid on välja mõeldud, ent tuginevad kokku kogutud noorsootöö valdkonnas olukordadest, kus esines probleemseid hetki ja rahuharidus pakkus tuge. Lood on rühmitatud teemade kaupa erinevatesse rahu dimensioonidesse. Kõigepealt esitatakse lugu ja siis järgnevad sellele reflektiivne kokkuvõte ja küsimused.

Rahu dimensioonid	Juhendis sisalduvad lood
Sisemine rahu	1. lugu: „Sisemine rahu töökeskkonnas“ 2. lugu: „Kolleegide vaheline rahu sisemise rahu kaudu“
Inimestevaheline rahu, rahu kogukonnas, rahu ühiskonnas	3. lugu: „Inimõiguste ja kaasamise proovilepanek“ 4. lugu: „Vestlus füüsilisest vägivallast“ 5. lugu: „Erinevuste ületamine dialoogi kaudu“ 6. lugu: „Armasta oma naabrit“ 7. lugu: „Rahuharidus ilma organisatsioonilise toeta“
Ülemaailmne rahu	8. lugu: „Vestlus maailmapoliitikast“

6.2. Lugude kogumik

Palun tutvu kaheksa väljamõeldud juhtumiga, kus noorsootöötajal on probleeme rahu säilitamisega igapäevases noorsootöö saginas. Igas loos kasutavad noorsootöötajad rahuhariduse meetodeid probleemi lahendamiseks. Lugude lõpus on harjutused, mis aitavad kindlaks teha probleemi olemuse ja mõista, milliseid rahuharidusel põhinevaid sekkumisi kasutati jätkusuutliku rahu säilitamiseks ja kindlustamiseks. Samuti on pärast igat küsimust meie väljapakutud vastused. Need pole tingimata ainukesed õiged vastused, kuid on siiski lisatud analüüsi toetama.

1. lugu. Sisemine rahu töökeskkonnas

Olukord ja probleem. Anna on noortekeskuse noorsootöötaja, kes on parajasti tööl. Pauside ajal avab ta peaaegu automaatselt pikemalt mõtlemata alati uudisteäpi. Pärast tööpäeva tunneb ta ennast kurnatuna. Ta hakkab mõtlema, kuidas saaks päeva jooksul oma energiataset ja keskendumist säilitada ning räägib sellest sõbraga. Ta tunnetab, et pidev stimulatsioon muudab ta ilmselt liiga ärksaks ja seejärel kurnatuks. Anna pöörab seejärel oma ärksuse tasemele rohkem tähelepanu ja märkab, kuidas uudiste lugemine pauside ajal muudab ta ärevaks ja segab keskendumist.

Palun mõtiskle üksi või koos kolleegiga.

Küsimus	Arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	
Millised probleemid tekkisid?	

Rahuhariduslik lahendus. Anna üritab järgmisel päeval pausi ajal telefoni mitte kasutada ning istub selle asemel maha, vaatab aknast välja, teeb venitusharjutusi ja lubab oma mõtetel rännata. Ta tunnetab oma füüsilist keha ja tundeid. Annal õnnestub isegi võtta hetk refleksiooniks ning ta märkab, et muretseb sügavalt maailma praeguse olukorra üle. Samal ajal on ta rahul, et saab panustada töö kaudu parema tuleviku loomisesse, sest töötab järgmise põlvkonnaga. Väike hetk oma mõtete, tunnete ja füüsise tunnetamiseks toimis paremini, kui pidev telefonis istumine iga pausi ajal.

Tulemus. Närvilisus, ärevus ja liigne stimulatsioon mõjutavad võimet suhelda, kuulata ja otsustada. Närvisüsteemi ja emotsionaalset seisundit on võimalik reguleerida. Mõnikord on seda vaja vaimse ja füüsilise tervise heaks.

Küsimus	Meie arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	Sisemise rahu arendamine ja stimulatsiooni reguleerimine.
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	Stimulatsiooni reguleerimine, näiteks uudisteklippide vaatamise lõpetamine töö ajal.
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	Stimulatsiooni piiramine võib aidata parandada vaimset ja füüsilist heaolu ning luua sisemist rahu.
Millised probleemid tekkisid?	Oma harjumuste muutmine võib olla raske.

2. lugu. Kolleegide vaheline rahu sisemise rahu kaudu

Olukord ja probleem. Noorsootöötajad kogunevad iganädalasele koosolekule. Alex hilineb nagu tavapäraselt. Teised on ilma temata koosolekuga alustanud, sest neil on aega ainult 45 minutit. Alex siseneb ja katkestab koosoleku, selgitades, et ta jäi hiljaks liiklusummiku tõttu, ta vabandab ja räägib mõned minutid oma elust.

Kui koosolekuga saab lõpuks jätkata ja hakata arutama uue nädala plaane, peab Alex viie minuti pikkuse kõne. Ta kritiseerib plaane, öeldes, et kogu planeerimissüsteem ei toimi ja et eelmises töökohas tehti plaane palju tõhusamalt.

Paul, kes on ka noorsootöötaja, hakkab selle peale ärrituma, kuid üritab rahulolematust alla suruda. See on keeruline, sest tundub, et Alexi arvates ei suuda noortekeskus midagi õigesti teha. Noorsootöötajad on siiski entusiastlikud ja annavad endast parima. Paul loodab ja ootab, et keegi teine annaks Alexile tagasisidet, sest viimane tundub koosolekuid segavat.

Palun mõtiskle üksi või koos kolleegiga.

Küsimus	Arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	
Millised probleemid tekkisid?	

Rahuhariduslik lahendus. Pärast koosolekut otsustab Paul, et sellise koosoleku formaadiga pole võimalik jätkata ning hakkab mõtlema, mida teha olukorra muutmiseks. Paul süüvib oma emotsioonidesse ja tunneb tõsist frustratsiooni. Paul nägi, et ta toetab ise destruktiivset koosolekumustrit, sest ta ei väljendanud oma tundeid ja üritas frustratsiooni varjata. Ta mõistab, et koosolekud peaksid olema struktuursemad ja etteaimatavamad.

Tulemus. Paul otsustab rääkida ülemusega ja ütleb, et praegune koosolekute formaat on ärritav ning teeb ettepanekuid erinevate muudatuste tegemiseks. Ülemus teeb selle põhjal järelduse, et konstruktiivse ja eluterve koosolekukultuuri ühine loomine lisatakse iganädalase koosoleku kavva. Ülemus otsustab muuta iganädalased koosolekud struktureeritumaks, et tagada tulevastel koosolekutel rohkem etteaimatavust.

Küsimus	Meie arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	Kogukondlik rahu või selle puudumine, tunnetega arvestamine, suhtlus, rahuloomine kogukonnas, ühiskondlikud normid. Lahendamata probleemid kolleegide vahel mõjutavad nende koostööd, mis tõstatab küsimuse, kes vastutab töökultuuri loomise eest töökohal.
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	Emotsioonide tunnetamine; tuleb mõelda, millal ja kuidas probleemist rääkida; vastutuse võtmine oma käitumise eest.
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	Refleksioon ja arutelu on kasulikud meetodid eluterve ja toetava keskkonna loomiseks.
Millised probleemid tekkisid?	Usaldusprobleemid, normide järgimine, tunnete alla surumine.

3. lugu. Inimõiguste ja kaasamise proovilepanek

Olukord ja probleem. Rühmaharjutuse ajal, mis keskendub inimõigustele ja kaasamisele, väljendab 17-aastane Robin väga negatiivseid vaateid LGBTQI kogukonna suhtes. Harjutus kutsub dialoogile ja isiklike tõekspidamiste jagamisele. Robin küsib avalikult, miks peaks kaitsma LGBTQI õiguseid, ja väidab, et need on vastuolus tema isiklike ja kultuuriliste väärtustega. Tema väited tekitavad rühmas pingeid, eriti nende seas, kes identifitseerusid LGBTQI esindajate või liitlastena.

Palun mõtiskle üksi või koos kolleegiga.

Küsimus	Arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	
Millised probleemid tekkisid?	

Rahuhariduslik lahendus. Arutelu lõpetamise asemel suunas arutelu juht rühma lugupidavat vestlust pidama, kasutades rahuhariduse meetodeid, näiteks aktiivset kuulamist ja probleemi vaatlemist erinevatest vaatenurkadest. Järgmisel päeval korraldati rühmaarutelu, et rääkida keele mõjust, stereotüüpidest ja kaasavast suhtlusest.

Tulemus. Robin hakkab mõtisklema väärikuse, võrdsuse ja kooseksisteerimise tähenduse üle. Kuigi tema vaated ei pruugi muutuda, pöörab ta siiski tähelepanu teiste lugudele ja kogemustele ning kuulab neid. Harjutusest saab võimas õpimoment mitte ainult tema, vaid terve rühma jaoks. See näitab, kui oluline on luua noorsootöös turvalist keskkonda keeruliste vestluste pidamiseks.

Arutelu lõpetamise asemel suunab arutelu juht rühma lugupidavat dialoogi pidama, kasutades rahuhariduse meetodeid. Ta toetab aktiivset kuulamist, kus iga osapool saab ilma kritiseerimata oma seisukohti väljendada ning neid heatahtliku kuulaja toel täpsustada. Lisaks suunab ta rühma vaatlema teemat erinevatest vaatenurkadest, kasutades selleks kuue mõttemütsi meetodit (sobinud oleks ka superkangelase meetod või probleemi lahkamine näiteks SWOT analüüsi abil).

Järgmisel päeval korraldatakse rühmaarutelu, et käsitleda keele mõju, stereotüüpe ja kaasavat suhtlust.

Küsimus	Meie arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	Mitmekesisus ja kaasamine, inimõigused, sõnavabadus, informatsiooni puudumine, mis viib ühiskondliku stigma, sallimatuse või eelarvamuste tekkeni.
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	Dialoog, pedagoogiline juhtimine ja vastutus, otsus probleemiga tegeleda, kui juht rühmas kohal oli.
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	Noorsootöötaja juhtis arutelu, pakkus hukkamõistuvaba keskkonna mõtisklemiseks, rääkimiseks ja kuulamiseks. Restoratiivse õiguse meetodid aitavad luua empaatiat ja vastastikkust mõistmist rühmaliikmete vahelistes konfliktides.
Millised probleemid tekkisid?	Rahu rikkunud noore esialgne vastupanu („See oli ainult nali“), kaaslaste surve vaikida ning konflikti süvenemise hirm.

4. lugu. Vestlus füüsilisest vägivallast

Olukord ja probleem. Noorsootöötaja Laura kuuleb noortekeskuses pealt vestlust, mis polnud mõeldud tema kõrvadele – paar noortekeskust külastavat noort rääkisid imetlevalt ja ootusärevalt füüsilisest vägivallast. Tundub, et nad kavandavad massikaklust kohalikul spordiväljakul. Nad arutavad, keda kutsuda ja kus see peaks toimuma.

Laura tahab teeselda, et ta ei kuulnud seda vestlust, sest ta oli üsna väsinud. Siiski ta teab, et peab reageerima, sest noorsootöötajana on tal vastutus vägivald peatada.

Palun mõtiskle üksi või koos kolleegiga.

Küsimus	Arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	
Millised probleemid tekkisid?	

Rahuhariduslik lahendus. Laura otsustab noortega isiklikult rääkida, kõndida otsejoones rühma juurde ning öelda neile, et ta kuulis massikakluse korraldamise plaanidest. Ta üritab jääda rahulikuks ja vestelda noortega lugupidavalt. Laura võib küll olla endast väljas, kuid vestluse jooksul püüab ta jääda noorte suhtes kannatlikuks ja mõistvaks.

Laura ei mõista noori hukka, vaid räägib nendega lugupidavalt, toetades noorte mõtteprotsessi. Ta arutab sellise tegevuse ohtude üle ning tuletab meelde ja selgitab noortele füüsilise vägivalla ebaseaduslikkust. Laura ütleb noortele ka, et kui nad selle tegevuse kavandamist jätkavad, siis on ta kohustatud sellest politseid teavitama. Pärast vestlust räägib Laura oma meeskonnale juhtunust ja oma reaktsioonist ning nad plaanivad koos, kuidas ennetada vägivalla toimumist.

Tulemus. Kui Laura ja noorte rühm omavahel vestlevad, siis tuleb välja, et noortel on igav ja ta peab planeerima ja korraldama tegevusi, mis oleksid noortele tähendusrikkad. Laura lubab toetada kohalikele noortele alternatiivse tegevuse korraldamist, mis ei hõlma vägivalda. Nad lepivad kokku, et kohtuvad järgmisel esmaspäeval ning noorsootöötajad hakkavad planeerima lühikest ettekannet noorte algatuste võimaliku rahastamise kohta.

Küsimus	Meie arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	Kergemeelne suhtumine vägivalda, füüsilise vägivalla ohtude mitte märkamine, vägivalla pidamine meelelahutuseks.
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	Austus ja empaatia noorte suhtes.
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	Mõnikord peavad noored mõistma vägivalla riske ja tagajärgi. Noorsootöötajad saavad noorte mõtteprotsessi toetada ning noored võivad endiselt tunda, et neist peetakse võrdselt lugu.
Millised probleemid tekkisid?	Noorsootöötajal oli vaja julgust, et isiklikult noortega rääkida. Ta pidi tegutsema kiiresti suurema ettevalmistuseta.

5. lugu. Erinevuste ületamine dialoogi kaudu

Olukord ja probleem. Linnas asuvas mitmekultuurilises noortekeskuses on pinged üha kasvanud erinevasse etnilisse rühma kuuluvate teismeliste vahelise vääritimõistmiste ja stereotüüpide tõttu. Noorsootöötajad märkavad, et osad rühmad on hakanud vältima teisi rühmi ja lõpetavad rääkimise, kui keegi teisest rühmast neile läheneb.

Palun mõtiskle üksi või koos kolleegiga.

Küsimus	Arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	
Millised probleemid tekkisid?	

Rahuhariduslik lahendus. Mark otsustab korraldada töötoa, mis tegeleb dialoogi ja vägivallatu suhtlusega. Noorsootöötajad otsustavad kavandada töötuba koos noortega. Üheskoos jõutakse järeldusele, et suurem osa noori ei osaleks vabatahtlikult töötoas, kui selle nimeks on „Dialoog ja vägivallatu suhtlus", sest see tundub võõras ja igav. Mark ütleb, et arutelu teema peaks olema midagi, mis noortele korda läheb, kuid töötoas kasutatavad meetodid peaksid õpetama dialoogi ja vägivallatut suhtlust. Noorsootöötajad otsustavad, et töötoa teema on parfüümid, sest peaaegu kõik noortekeskuses on sellest huvitatud. Osalejad saavad erinevaid parfüüme proovida ning toimub juhitud vestlus maitse, eelistuste ja parfüümide kultuuriliste seoste kohta. Noorsootöötajad õpetavad dialoogil põhineva suhtluse meetodeid ja toetavad arutelu, et toetada rühmadevahelist empaatiat ja üksteiselt õppimist.

Tulemus. Suunatud refleksiooni harjutuste ja jagatud huvide arutamise kaudu hakkasid osalejad tasapisi rääkima oma kogemustest, hirmudest ja eelarvamustest. Töötoa lõpuks ütlesid päris mitmed, et tundsid teiste suhtes rohkem empaatiat.

Küsimus	Meie arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	Eelarvamused, suhtlemise puudumine, identiteedil põhinev konflikt.
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	Rahuga seotud teemade lõimimine tegevustesse, mis noortele juba meeldivad. Dialoog ja empaatia loomine, lugude jagamine, aktiivse kuulamise harjutused, vägivallatu suhtlus.
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	Meetodid pakkusid turvalisema keskkonna enese väljendamiseks ja vastastikkuseks mõistmiseks kultuuriliselt mitmekesises rühmas.
Millised probleemid tekkisid?	Vastupanu ja usaldamatus osalejate seas, emotsionaalne haavatavus.

6. lugu. Armasta oma naabrit

Olukord ja probleem. Noortekeskuse ees tekib kahe teismelise poisi vahel valjuhäälne vaidlus. Naaber sekkub agressiivselt, süüdistades noortekeskust „tülitekitajate“ julgustamises. Konflikt süvenes kiiresti sotsiaalmeedias, kus kutsutakse üles noortele mõeldud keskkondi rangemalt reguleerima. Sotsiaalmeedias jagatakse palju valearvamusi noorte kohta.

Palun mõtiskle üksi või koos kolleegiga.

Küsimus	Arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	
Millised probleemid tekkisid?	

Rahuhariduslik lahendus. Nädala jooksul tüli tekkimisest organiseerivad keskuse noorsootöötajad ja noored kolm aruteluõhtut teemal, kuidas noortekeskused saaksid konflikti puhul kohaliku kogukonnaga tõhusalt suhelda. Korraldatakse kolm väikest üritust ühe asemel, et igal soovijal oleks võimalik osaleda.

Lisaks arutavad noorsootöötajad, milline on nende roll avalike vaidluste ajal, mille teemaks on täiskasvanud ja noored. Nad otsustavad korraldada lepituskohtumise ja peavad maha avaliku dialoogi usalduse taastamiseks. Samuti korraldavad nad noorte juhitud infoõhtu kohalikule kogukonnale.

Noorsootöötajad ja noored üritavad leida veel viise, kuidas kasutada sotsiaalmeediat rahu kindlustamiseks, mitte vaidluste eskaleerimiseks. Alustati sellest, et postitatakse lühikesi intervjuusid kohalike noortega, et näidata nende lemmikkohti linnas, kus nad tunnevad end optimistlikult, lootusrikkalt ja rahulikult.

Tulemus. Noortekeskuse korraldatud üritused aitavad liita noori ja täiskasvanuid. Omavahelise suhtluse kaudu jõutakse üksteisemõistmiseni. Üritused kaasavad naabrit ja kahte teismelist poissi, kellest vaidlus alguse sai, ning noortekeskuse korraldatud arutelud aitasid lõpuks pingeid maandada. Suuremas plaanis õpib terve kogukond üksteist paremini tundma ning klaariti ära varasemad valearvamused, mis vastuseisus osalenud rühmadel üksteise suhtes olid. Selle tulemusena taastub usaldus noorte ja noortekeskuse vastu.

Küsimus	Meie arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	Konflikti süvenemine, rahulik kooseksisteerimine, kodanikuvastutus.
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	Kogukonnapõhine konfliktide lahendamine, konfliktide maandamine, lepitus, restoratiivne õigus.
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	Vaidlust tuli maandada ja vaja oli lepitust. Edasiste vaidluste ennetamiseks tuli luua usaldus. Noortekeskuse eesmärk oli usalduse loomine suhtluse ja väärarusaamade luubi alla võtmise kaudu.
Millised probleemid tekkisid?	Kogukonna liikmete usaldamatus, väär kajastamine meedias, surve „karistada“ noori harimise asemel.

7. lugu. Rahuharidus ilma organisatsioonilise toeta

Olukord ja probleem. Saša soovib rahuhariduse lisada igapäevasesse noorsootöö praktikasse, näiteks tähistada rahvusvahelist rahupäeva või viia läbi konfliktide lahendamise ja väärtustega seotud tegevusi. Ta seisab silmitsi kolleegide ja juhtide vastupanuga.

Juhtkond nimetab selliseid algatusi liiga poliitilisteks või tähtsusetuteks ning pole just eriti huvitatud. Saša tunneb ennast pisendatuna, kuid peab endiselt teemat oluliseks. See loob sisemise konflikti isiklike väärtuste ja institutsiooniliste piirangute vahel.

Palun mõtiskle üksi või koos kolleegiga.

Küsimus	Arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	
Millised probleemid tekkisid?	

Rahuhariduslik lahendus. Saša mõistab, et rahuharidus on seotud erinevate väärtustega ning see võib tunduda osadele inimestele liiga poliitiline. Samas on Saša teadlik, et noorsootööst on võimatu väärtused kõrvaldada, sest need on kõigil olemas sellest olenemata, kas nendest räägitakse või mitte.

Saša hakkab mõtlema sellest, kuidas jäigas süsteemis oma väärtustele truuks jääda. Ta pakub järgmisel kokkusaamisel ülemusega välja, et ta võiks kasutada rahuhariduse meetodeid ilma neid sõnaselgelt sedasi nimetamata, tehes väikesi samme. Tema ülemus nõustub, kui oli ära kuulanud Saša põhjenduse rahuhariduse olulisusest ja tema motiividest selle edendamisel. Ülemus lubas Sašal kasutada umbes 30 minutit iga nädal erinevate rahuhariduse rakendamise viiside loomiseks ja katsetamiseks noorsootöös. Nad lepivad ka kokku, et esimese kuue kuu lõpus esitleb Saša

oma tulemusi iganädalasel koosolekul ülejäänud meeskonnale. Saša ei reklaami rahuharidust, vaid rakendab tasapisi rahuhariduse meetodeid oma tavapärases töös.

Saša hakkab korralisi koosolekuid või programme ümber korraldama rahuhariduse elementide lõimimiseks (näiteks empaatia, konfliktide lahendamine ja kaasamine). Üsna pea hakkab ta plaanima rahupäeva algatust koostöös noortega.

Tulemus. Kuigi Saša on takistustest teadlik, leiab ta väikeseid viise rahuhariduse lõimimiseks igapäevasesse tegevusse ja noorte toetamisse väärtuspõhise töö kaudu.

Saša kolleegid ja ülemused nägid, et rahuhariduse meetodeid on võimalik rakendada tavapärases noorsootöös. Saša sai loa jätkata rahuharidusega tegelemist ning osad kolleegid hakkasid samuti rahuhariduse elemente oma töös noortega rakendama.

Küsimus	Meie arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	Vabadus tegutseda, väärtused, tööalane julgus, eetika, piirid, turvalisus ning muutuste tekitamine süsteemi siseselt.
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	Noorsootöötaja õigus ja vastutus on tõstatada sotsiaalseid ja väärtuspõhiseid teemasid. Turvalise keskkonna loomine ka täiskasvanutele ja kaastöötajatele. Noorte tegevusjulguse soodustamine.
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	Valitud meetodid ei eeldanud struktuurilist muutust või juhtkonna heakskiitu ning pakkusid noorsootöötajale realistliku ja konfliktivaba viisi jätkamiseks.
Millised probleemid tekkisid?	Süsteem ei pruugi veel valmis olla rahuhariduse rakendamiseks. Vaimne pinge – tunne, justkui peaksid „võitlema“ oma väärtuste nimel. Kahtlus ja ebakindlus – hirm olla „liiga poliitiline“. Varjatud või vaikne vastupanu kolleegidelt või juhtkonnalt.

8. lugu. Vestlus maailmapoliitikast

Olukord ja probleem. Erasmus+ noorte vahetusprogrammi käigus, mis keskendub demokraatiale ja inimõigustele, korraldatakse töötuba, mis tegeleb poliitikas osalemisega. Väikerühmade arutelu ajal tekivad pinged Gruusiast ja Iirimaalt pärit osalejate vahel. Tegu on mitteametliku rühmaaruteluga temaatilises töötoas, kus osalejatele antakse ette ainult teema ning peeti struktureerimata dialoogi ilma protsessi juhtiva vahendajata. Gruusia osaleja jagab parajasti kogemusi valitsuse korruptsioonivastastest protestidest ning integratsiooni toetamisest EL-ga, kui Iiri osaleja, kellel puudusid teadmised Gruusia poliitilise kliima kohta, küsib, miks kodanikud lihtsalt oma praegust valitsust välja ei hääleta. See kommentaar jätab tahtmatult tahaplaanile Gruusia osaleja elukogemuse, mille tulemusena reageerib grusiinist osaleja tõrjuvalt ja emotsionaalselt. Vestlus muutub tuliseks kultuurilise vääritimõistmise ja erinevate poliitiliste raamistike tõttu.

Mitteametlikud arutelud võimaldavad isiklikke arvamusi väljendada ja teiste osalejate elukogemusest õppida, mis toetab noortevaheliste sidemete tekkimist jagatud väärtuste kaudu ja erineva reaalsusega tutvumist. Sellele vaatamata oli arutelujuhi puudumine rühmaarutelu ajal viga. Vestlust juhtiva vahendajata, kes juhiks tunnete dünaamikat ja selgitaks konteksti, kadus arutelust tasakaal ja sellel oli suhetele kahjulik mõju. See tõi esile, kuidas isegi mitteformaalsed meetodid eeldavad struktuurset tuge, kui tegeletakse tundlike ja poliitiliselt laetud teemadega.

Palun mõtiskle üksi või koos kolleegiga.

Küsimus	Arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	
Millised probleemid tekkisid?	

Rahuhariduslik lahendus. Noorsootöötajad haaravad ohjad selles olukorras enda kätte. Nad saavad aru, et on ettevalmistuste faasi peaaegu täielikult kõrvale jätnud, hakanud kohe arutama tundlikke teemasid ning otsustanud arutelu vahendamise kõrvale jätta.

Kõigile osalejatele korraldatakse arutelu, mille eesmärk on leida viise, kuidas jätkata pärast vaidlust rühmades töötamist. Noorsootöötajad selgitavad osalejatele, et oleksid pidanud nad paremini rühmatööks ette valmistama ning jäid rühmade juurde, et jälgida ja vahendada arutelusid.

Seejärel räägitakse põhjustest, mis võisid viia vaidluse süvenemiseni ning ärgitasid osalejaid antud teemadel kohe vestlema, et tulevased arutelud oleksid rahumeelsemad. Nad avavad eelduseid, mis tuginevad isiklikule rahvuslikule kontekstile ja elukogemusele – on mõistetav, kui inimene asub emotsionaalselt kaitsepositsioonile, kui tal on konfliktiga isiklik seos. Noorsootöötajad ja osalejad loovad ka reeglid turvalisema keskkonna loomiseks ülejäänud vahetusprogrammi ajaks.

Tulemus. Kogemus õpetab osalejatele empaatia ja aktiivse kuulamise olulisust. Samuti õpivad nad, et inimestel on erinevad vaatenurgad ning tundlikke teemasid arutades on oluline seda meeles pidada. Kuigi arutelu pakub õppimise võimalusi osalejatele ja juhtidele, soovivad kõik, et vaidlust poleks juhtunud. Juhid mõistavad, et poliitilistest teemadest rääkides peab kohal viibima vahendaja. Samuti õpitakse, et kõigepealt tuleb kokku leppida turvalise keskkonna reeglites ja rääkida lugupidavast suhtlusest enne, kui alustatakse rühmaarutelu tundlikel teemadel.

Küsimus	Meie arutelu tulemused
Millised põhilised probleemid suudad antud juhtumis kindlaks teha, mis on seotud rahu ja rahuharidusega?	Kultuuridevaheline dialoog ja erineva elukogemuse tekitatud vääritimõistmised ning sotsiaalsed/poliitilised erinevused riikide vahel.
Milliseid rahuhariduse meetodeid kasutati?	Vastutuse võtmine oma tegude eest ja tagajärgede aktsepteerimine; turvalise keskkonna kavandamine arutelureeglite kehtestamise kaudu.
Miks need meetodid sobisid antud konteksti?	Vastutavad noorsootöötajad pidid olukorra maandama.
Millised probleemid tekkisid?	Probleemid lugupidava dialoogiga tundlike teemade üle.

6.3. Kuidas rääkida noortega sõjast ja poliitikast?

Sõda, nagu iga teine tugevaid emotsioone tekitav jututeema, võib kerkida päevakorda nii spontaanselt noortekeskuses vaba vestluse käigus kui ka planeeritult rahvusvahelise noorteprojekti seminariarutelul. Seetõttu on noorsootöötajal kasulik mõista üldisi võtteid, mille abiga tundlikke ja vastuolulisi teemasid hallata. Alljärgnevalt vaatleme, kuidas juhtida tugevaid emotsioone tekitavatel teemadel vestlust neljas kategoorias: emotsioonid, ohutus ja turvalisus, teadmised ja info ning lootus.

Emotsioonid

Üks noorsootöötaja olulisimatest rollidest tundlike ja vastuoluliste teemade käsitlemisel on noorte emotsioonide kaitsmine. Kui vestluses on märgata esmaseid nn ülekuumenemise ohte (näiteks noored hakkavad erinevate seisukohtade väljendamisel üksteist ründama ja halvustama või keegi noortest irdub ja on silmnähtavalt endast väljas), on oluline vestlus peatada ja jätkata lihtsate peegeldusharjutustega, mille eesmärk on kaardistada noortegrupi emotsioone. Sellised harjutused on noortele kindlasti vabatahtlikud. Ka siis, kui ärritunud noor ei soovi rühmaharjutuses osaleda, on ta tänu vestluse peatamisele saanud võimaluse aja maha võtta ja rahuneda.

Emotsioonide kaitsmisel on abiks ka varasemad eneseregulatsiooni toetavad võtted, näiteks noortekeskuse hea suhtluse kokkulepped või noorteprojektis kehtestatud käitumisreeglid, millele vajaduse korral vestluse juhtimisel viidata. Kui noored soovivad tugevaid emotsioone tekitavatel teemadel vestelda, pole kindlasti mõistlik seda vältida. Kasulik on hoida n-ö tagataskus mõnda harjutust, millega vajaduse korral aidata ülekuumenevaid emotsioone mõtestada.

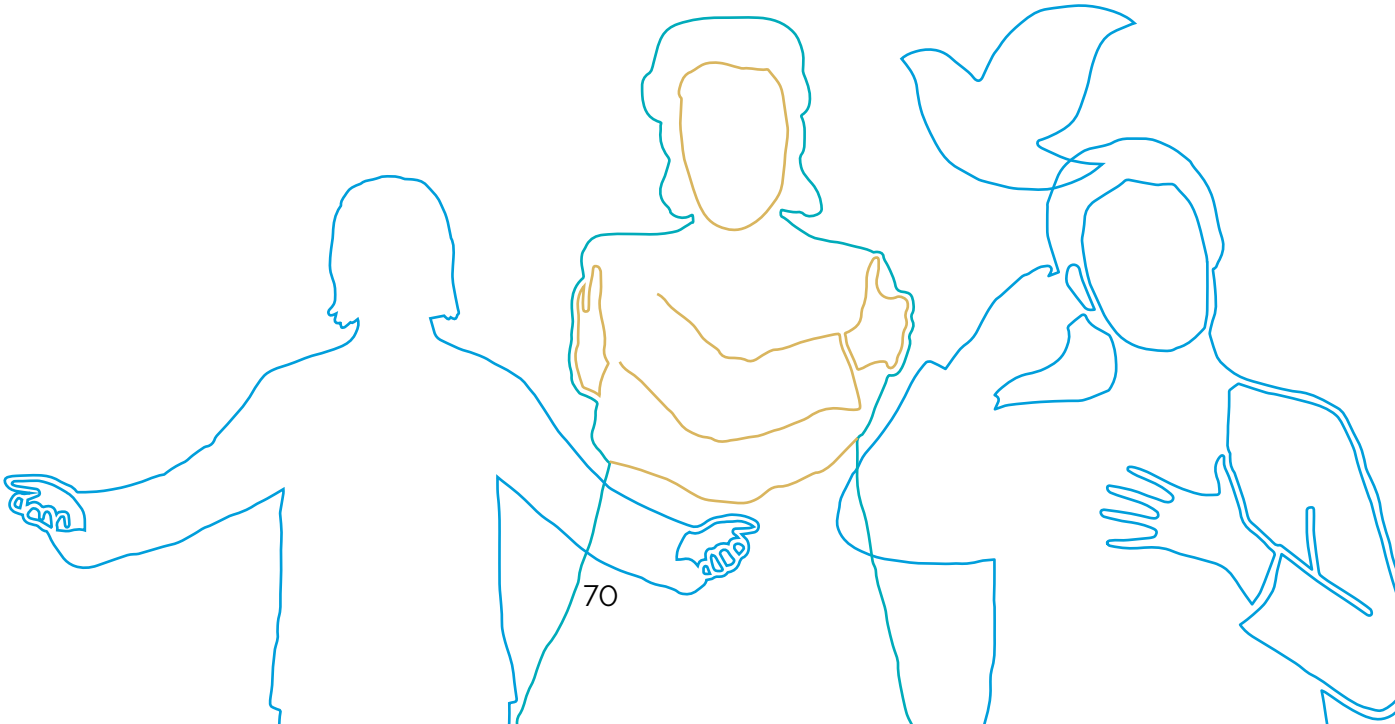

Harjutus 1. Emotsioonide purjepaat

Aeg	15–30 min olenevalt noortegrupi suurusest
Grupi suurus	Soovitavalt mitte üle 20, muidu venib harjutus tarbetult pikaks
Osalejate vanus	Võimalik kohandada igale vanusele
Materjalid	A1–A3 paber, marker, pastapliiatsid, märkmelehed
Läbiviimine	Noorsootöötaja joonistab suurele paberile merel sõitva purjepaadi, mille ees on karid. Noorsootöötaja selgitab, et tegu on emotsioonide laevaga. Noortel palutakse märkmelehtedele kirjutada emotsioonid, mis teemaga seoses haiget teevad, ning kinnitada need karidele; emotsioonid, mis teemaga seoses lootust annavad, kinnitada purjedele ning teemaga seotud küsimused merele. Kui kõik on enda märkmelehed ära kinnitanud, toimub nende põhjal emotsioone peegeldav arutelu ja analüüs.
Alternatiiv	Lühivariandina võib kasutada ka Pip Wilsoni mullimehikeste emotsionaalse tagasiside lehti või mõnda muud metafooriharjutust emotsioonide kaardistamiseks. Mitmeid häid tasuta nippe emotsioonide juhtimise harjutamiseks noortel leiab vaimse tervise veebilehelt peaasi.ee, sh peaasi.ee/nipid-noortega-tootajatele.

Ohutus ja turvalisus

Julgustava sissejuhatusena saab siin öelda, et kui noored on vabatahtlikult nõus tugevaid emotsioone tekitavatel teemadel rääkima, siis on see juba iseenesest viide turvalisele keskkonnale. Laste ja noorte kõige levinum reaktsioon ebaturvalisele keskkonnale on enesetsensuur, millega kaitstakse end oodatavate rünnakute ja kiusu eest.

Suureks abiks on juba varasemalt noortegrupis kehtestatud lugupidavad ning viisakad suhtlus- ja käitumisreeglid. Teismeliste ja noorte täiskasvanute rühma puhul on soovitav noorsootöötajal enne sõjateema vestluse algust noortelt uurida, mida temalt oodatakse – näiteks kas ta peaks jääma neutraalseks, kas ta võib oma isiklikku seisukohta esitada, kas ta peaks püüdlema tasakaalustatuse poole või esitama ametlikku seisukohta vms. Tuleb teadvustada, et noorsootöötaja isiklik seisukoht võib tekitada eriarvamust omavas noores ebakindlust, mis viib samuti enesetsensuurini.

Kui emotsionaalne vestlus on tekitanud olukorra, kus noored ei tunne hiljem end üksteise seltskonnas turvaliselt, on oluline tekitada esimesel võimalusel teemaväline koostegutsemise ja ühisosa (taas)leidmise platvorm, soovitatavalt konkreetsele eesmärgile suunatud aktiivne tegutsemine, näiteks ühine söögitegemine, koristustalgud vms.

Teadmised ja info

Nüüdisaegse sõjategevusega kaasneb ka laialdane hübriidrünne, mille üks osa on süsteemne ja eesmärgipärane väärinfo levitamine vastase ja tema liitlaste tagalas. Seda eriti sotsiaalmeedia kanalite kaudu, mida noored sageli uudiste hankimisel kasutavad – näiteks TikTok või Telegram. Seetõttu on noortega sõjast ja poliitikast vesteldes oluline hoida varuks allika usaldusväärsuse kontrolli esmast küsimust: „Kust sa seda tead?“

Olulised allika usaldusväärsuse kontrolli küsimused oleksid veel:

- Kas info kuupäeva kontrollisid?
- Millisest allikast on info pärit? Milline on selle allika maailmavaateline kallutatus? Kas allikal on autor(id)? Milline on nende autorite taust ja asjatundlikkus?
- Kas kontrollisid info kajastamist ka teistest allikatest?
- Kas tegu võib olla naljaga?
- Kas infot on kommenteerinud ka professionaalse taustaga eksperdid?
- Kas sa teadvustad infot uurides ka enda isiklikke eelarvamusi?

Eelloetletud küsimusi saab kujundada ka meediakriitika pädevuse treenimise harjutuseks. Näiteks võib paluda noortel valida välja mõned neid endid kõnetavad uudised ning kontrollida nende usaldusväärsust eelloetletud küsimusi järgides. Otsingule järgneks analüüs rühmas, kus noored kirjeldavad ristkontrolli leide ning annavad hinnangu info usaldusväärsuse kohta.

Lootus

Sõda on kohutav humanitaarkatastroof. Lisaks meediakanalite kaudu levivale sõjaärevusele jõuavad meie noortekeskustesse ka sõjapiirkondadest põgenenud lapsed ja noored. Tuleb teadvustada, et ainult lohutavatest sõnadest ei piisa lootuse ja optimismi hoidmiseks. Peame aktsepteerima ka negatiivseid emotsioone ning nende mahavaikimise asemel andma lastele ja noortele võimaluse neid väljendada, kaasates vajaduse korral spetsialiste (näiteks kunstiterapeut, psühholoog vms).

Küll aga on lootuse ja optimismi kasvatamiseks tulemuslikud tähenduslikud jõukohased tegevused, kus noored saavad eesmärke püstitada, nende nimel tegutseda ning eduelamusi saavutada. Vahel on suureks toeks ka noortekeskuses regulaarselt laua- või seltskonnamänge mängides ja eakaaslastega suheldes veedetav aeg. Veelgi tõhusamad optimismi ja lootuse võimestajad võivad olla noorte enda algatatud projektid, aruteluringid, üritused.

Läbivalt on oluline hoida fookuses inimõigusi ja demokraatiat tähtsustavat väärtusruumi, milles me elame. Täiskasvanud noorsootöötaja moraalselt tugev selgroog sõja taunimisel ning inimõiguste kaitsel on segaduses ja hirmunud noorele väärtuslik optimismi ja lootuse majakas.

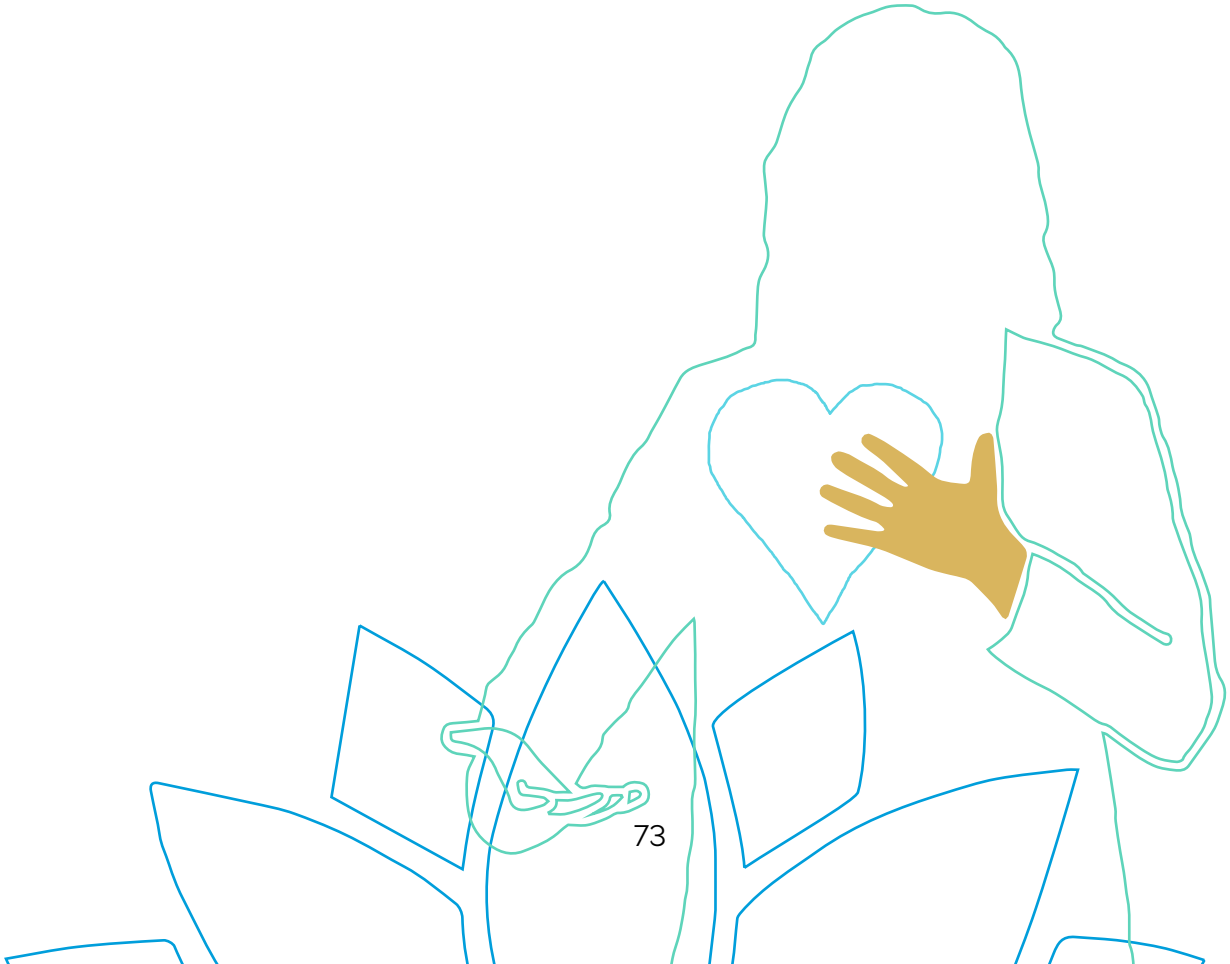

7. Märkused

Noorsootöötaja rahuhariduse pädevusvaldkonnad

Projekti konsortsium on ühiselt tegutsenud selle nimel, et koostada iga konkreetse pädevusvaldkonna ja selle elementide kohta tutvustavat sisu. Lisaks oleme tutvunud konkreetsete juhendmaterjalidega noorsootöös ja inimõiguste alases hariduses (nt „Compass"), mida kasutasime lähtepunktina noorsootöö praktika kirjeladmisel. Oleme ka tutvunud materjalidega, mis kirjeldavad puuduolevaid ressursse, mis toetaks noorsootöötajate pädevuste arendamist (CoE, 2024; UNICEF, 2019; Fras & Schweitzer, 2016; UNICEF, 2016; Briti Nõukogu, 2017).

Materjalide komplekt

Kui sind huvitab sisemise rahu arendamine, diskrimineerimise vähendamine ja turvalisemate keskkondade loomine, võid rahuharidusega põhjalikumalt tutvuda kursuse abil „Rahuharidus kriiside keskel".

Rahuhariduse mõiste viidete loend

- Cremin, Hilary & Bevington, Terence 2017, Positive Peace in Schools, Routledge
- Freire, Paolo (2017): Pedagogy of the oppressed. Penguin Classics.
- Harris, Ian & and Morrison, Mary Lee (2013): Peace Education, 3rd ed. Jefferson, NC: McFarland
- Jenkins, Tony (2023) What can education concretely (and realistically) do to mitigate contemporary threats and foster lasting peace? Global Campaign for Peace Education White paper, June 5, 2023.
- Rahuhariduse Instituudi veebikursus „Rahu ja rahuharidus", 2024
- UNESCO, uus versioon 1974. aasta soovitustest rahvusvahelist üksteisemõistmist, koostööd ja rahu edendava hariduse ning inimõigusi ja põhivabadusi käsitleva hariduse kohta. www.unesco.org/en/node/82093
- Mondo veebikursus „Rahuharidus kriiside keskel", 2024

Pädevusvaldkondade viidete loend

- Bajaj, M. (2015). *"Pedagogies of resistance" and critical peace education praxis.* Journal of Peace Education, 12(2), 154–166. https://doi.org/10.1080/17400201.2014.991914
- Briti Nõukogu. (2017). *Active Citizens Global Toolkit.* https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/active_citizens_global_toolkit_2017-18.pdf
- Euroopa Nõukogu. (2024). *Feasibility study about a Recommendation of the Committee of Ministers to Governments of Member States on Peace Education in non-formal learning and youth work.* https://rm.coe.int/feasibility-study-cmrec-on-peace-education/1680b4033d

- Fras, M., & Schweitzer, S. (2016). *Mainstreaming Peace Education Competence Framework.* https://mainstreamingpeaceeducation.wordpress.com/wp-content/uploads/2016/11/peace-education-competence-framework-ebook.pdf
- UNICEF. (2016). *Adolescents as Peacebuilders Toolkit.* https://www.unicef.org/media/59166/file
- UNICEF. (2019). *Adolescent Kit for Expression & Innovation.* https://www.unicef.org/evaluation/media/916/file/Adolescent%20Kit%20for%20Expression%20and%20Innovation.pdf

Ülejäänud materjali viidete nimekiri

- Minciu, M.; Veith, C.; Dobrea, R.C.; Ciocoiu, C.N. The Challenges of the VUCA World and the Education System: The Need for Change to Ensure Sustainable Learning Process. Sustainability 2025, 17, 6600. https://doi.org/10.3390/su17146600
- Galtung, Johan (1964). Juhtkiri. Journal of Peace Research, 1 (1), 1–4.
- Galtung, Johan (1996). Peace by Peaceful Means, Sage publications. chesseeyou.files.wordpress.com/2017/08/johan_galtung_peace_by_peaceful_means_peace_andbookzz-org.pdf
- Webel, C. & Kaba, M. (2019). Definitions of Peace in the Modern Era since 1920. In A Cultural History of Peace: Volume 6 The Modern Era (2020). Bloomsbury Publishing. https://www.researchgate.net/publication/335740283_Definitions_of_Peace_in_the_Modern_Era_since_1920
- Rahuhariduse Instituudi veebikursus „Rahu ja rahuharidus“, 2024
- Elina Lauttamäki & Eeva-Liisa Kiiskilä: How to Talk about Wars with Children. Rahuhariduse Instituut, Soome, 2024
- Rahuhariduse Instituut. Salleh-Hoddin, Pirih & Kiiskilä. Tackling Discrimination. My learning diary. 2021. Rahuhariduse Instituut. My_learning_diary_110821_web-pieni.pdf (rauhankasvatus.fi)
- Rodriguez Carreon, Vivianna & Vozniak, Penny. (2021). Embodied Experiential Learning: Cultivating Inner Peace in Higher Education. Journal of Awareness-Based Systems Change. 1. 31–50. 10.47061/jabsc.v1i2.1179. Rahuhariduse Instituudi veebikursus „Rahu ja rahuharidus“, 2024
- Veebikursus „Rahuharidus kriiside keskel“, 2024